

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу німецької мови**

«На правах рукопису»
УДК 811.112.2'25:808.51:32(043.3)

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Олена ЛАЗЕБНА
«__» _____ 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

**на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності 035 «Філологія»
на тему: «Лінгвостилістичні аспекти перекладу політичних промов у
межах німецько-української мовної пари»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЛН-21мп
Ковальська Ангеліна Євгенівна _____

Науковий керівник:
доцент кафедри ТППІМ, канд. філол. наук Баклан І. М. _____

Рецензент:
доцент кафедри ТППАМ, канд. філол. наук Колісник М. П. _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних
посилань
Студентка _____

Київ 2023

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу німецької мови

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Спеціальність (спеціалізація) – 035 Філологія (035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Олена ЛАЗЕБНА

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
на магістерську дисертацію студентці
Ковальській Ангеліні Євгенівні

1. Тема дисертації «Лінгвостилістичні аспекти перекладу політичних промов у межах німецько-української мовної пари», науковий керівник магістерської дисертації: Баклан Ірина Миколаївна, доцент кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови, канд. філол. наук, затверджені наказом по університету від 25.10.2023 р. № 5028-с.
2. Термін подання студентом дисертації: _____.
3. Об'єкт дослідження: лінгвостилістичні ознаки німецьких та українських політичних промов.
4. Предмет дослідження: особливості відтворення лінгвостилістичних ознак політичних промов у межах німецько-української мовної пари в обох напрямках перекладу.
5. Перелік завдань, які потрібно розробити:
 - 1) узагальнити та систематизувати термінологічний апарат дослідження;

- 2) виокремити характерні риси жанру «політична промова» в руслі перекладознавчих досліджень;
- 3) розкрити лінгвостилістичні аспекти перекладу текстів політичних промов німецькою та українською мовами;
- 4) розробити алгоритм перекладацької дії для подолання труднощів під час перекладу політичних промов.

6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу: 2 додатки.

7. Орієнтовний перелік публікацій: 1 стаття у фаховому виданні категорії «Б» на тему «Відтворення концептуальних метафор під час перекладу промов О. Шольца українською мовою» (<https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-1-19>), 2 тези доповідей на Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Навчання і викладання у цифровому форматі в контексті наукової доброчесності у багатомовному світі. Digitales Lernen und Lehren im Kontext der wissenschaftlichen Redlichkeit in der Mehrsprachigkeit» 2–3 грудня 2022 року (Тема: Лінгвостилістичні аспекти перекладу політичних промов. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-MKfpgoe-2022.01>) та на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Дискурс професійної і творчої комунікації: лінгвокультурний, когнітивний, перекладацький та методичний аспекти», 18–19 травня 2023 року (Тема: Mittel zur Wiedergabe der Höflichkeit beim Übersetzen der deutschen politischen Reden ins Ukrainische, URL: <https://drive.google.com/file/d/1IumQO3-jT8GPr-HlxtBSXk3LOKtgMhPV/view?usp=sharing>).

8. Дата видачі завдання: _____

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	<i>Обґрунтування теоретичних передумов дослідження</i>		<i>вик.</i>
2	<i>Формування програми й методики дослідження</i>		<i>вик.</i>
3	<i>Аналіз досліджуваного матеріалу та виклад і оформлення результатів дослідження</i>		<i>вик.</i>

Студентка _____ Ангеліна КОВАЛЬСЬКА

Науковий керівник дисертації _____ Ірина БАКЛАН

РЕФЕРАТ

Ковальська А. Є. Лінгвостилістичні аспекти перекладу політичних промов у межах німецько-української мовної пари. Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня магістра зі спеціальності 035 «Філологія». КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ, 2023.

У кваліфікаційній роботі розглянуто лінгвостилістичні аспекти у промовах політичних діячів Німеччини та України, здійснено теоретико-методологічне обґрунтування особливостей перекладу промов А. Меркель, О. Шольца та В. Зеленського, проведено аналіз використання лінгвостилістичних засобів для реалізації функції впливу на цільову аудиторію.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному дослідженні лінгвостилістичних аспектів у німецьких та українських політичних промовах. Вперше досліджено прагматичний аналіз на основі промов політиків Німеччини та України.

Практичне значення здобутих результатів полягає у тому, що магістерська дисертація збагачує дослідницький досвід сучасної германістики новими знаннями про політичний дискурс, маніпулятивність у сучасній німецькій та українській мовах. Отримані результати поглиблюють уявлення про закономірність функціонування лінгвостилістичних ознак у текстах промов, особливості їх перекладу та можуть бути використані в освітньому процесі, зокрема в теоретичних і практичних курсах із теорії та практики перекладу, мовної комунікації та лінгвокультурології.

Апробація результатів дослідження.

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 3 публікаціях, з яких 1 стаття у науковому фаховому виданні України категорії «Б» і 2 тези доповідей у збірниках матеріалів Міжнародних науково-практичних конференцій.

Ключові слова: лінгвостилістичні аспекти, політичний дискурс, політична промова, концептуальна метафора, спосіб перекладу.

ABSTRACT

Kovalska A. Ye. Linguostylistic aspects of translation of political speeches within the German-Ukrainian language pair.

Thesis for the Master's Degree in specialty 035 «Philology». Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, Kyiv, 2023.

The qualification work considers linguostylistic aspects in the speeches of politicians in Germany and Ukraine, provides theoretical and methodological arguments of the peculiarities of translation of the political speeches of A. Merkel, O. Scholz and V. Zelenskyi, and analyzes the use of linguostylistic means of implementation of appellative function on the target audience.

The scientific novelty of the work consists of the comprehensive study of linguostylistic aspects of German and Ukrainian political speeches. The pragmatic analysis based on the speeches of German and Ukrainian politicians is the first to be conducted.

The practical significance of the results is that the thesis for the Master's Degree enriches the research experience of modern German studies with new knowledge about political discourse and manipulateness in modern German and Ukrainian. The obtained results deepen the understanding of the regularity of the functioning of German-language linguostylistic means in the political speeches, the peculiarities of their translation, and can be used in the educational process, particularly in theoretical and practical courses of theory and practice of translation, language communication, linguistic and cultural studies.

Publications. The main principles and results of the thesis are covered in 3 publications, of which: 1 article in the journal, included in the List of professional editions of Ukraine (category «B»), 2 theses of the reports in the collections of materials of International scientific and practical conferences.

Keywords: *linguostylistic aspects, political discourse, political speech, conceptual metaphor, method of translation.*

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень і познач	8
ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. Специфіка перекладу сучасних політичних промов	13
1.1. Політична промова як об'єкт перекладознавчих досліджень	13
1.2. Лінгвостилістичні особливості перекладу політичних промов	17
1.3. Функції та маніпулятивний вплив політичних промов	20
1.4. Труднощі перекладу політичних промов	25
Висновки до першого розділу.....	29
РОЗДІЛ 2. Методологічні аспекти перекладу політичних промов.....	30
2.1. Способи перекладу політичних промов	30
2.2. Відтворення концептуальних метафор під час перекладу політичних промов	31
2.3. Засоби передачі експресивності у перекладі політичних промов	33
Висновки до другого розділу	35
РОЗДІЛ 3. Особливості перекладу німецьких та українських політичних промов.....	36
3.1. Лінгвістичні аспекти перекладу німецьких політичних промов українською мовою	36
3.2. Лінгвістичні аспекти перекладу українських політичних промов німецькою мовою	45
Висновки до третього розділу.....	51
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	62
Додаток А. Образ-схеми концептуальних метафор у промовах О. Шольца	62
Додаток Б. Прийоми перекладу концептуальних метафор у промовах О. Шольца	64

Перелік умовних скорочень і познач

букв. пер. – буквальний переклад

напр. – наприклад

МО – мова оригіналу

МП – мова перекладу

ТО – текст оригіналу

ТП – текст перекладу

ВСТУП

Магістерську дисертацію присвячено дослідженню лінгвостилістичних аспектів перекладу політичних промов у межах німецько-української мовної пари. Роботу виконано в межах наукової теми кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» «Поліпарадигмальний простір лінгвістики XXI століття (німецькомовний контекст)» (державний реєстраційний номер УкрІНТЕІ: 0122U001107, дата реєстрації: 06.02.2022 р.).

Політика належить до важливої сфери суспільного життя, що регулює взаємодію різних груп і визначає наріжні цілі кожної держави. Комунікація на політичній арені відбувається між політиком і пересічним громадянином, який може бути як фахівцем, так і невідповідним слухачем. Політичним інструментом впливу на загальне постає політична промова, яка належить до окремого жанру на межі офіційно-ділового та публіцистичного стилів. Уміння вправно володіти ораторським мистецтвом і складати політичні промови, що чинять відповідний вплив на суспільство, робить політика лідером у державі.

Наразі дослідження лінгвостилістичних ознак у політичних промовах є актуальним, оскільки політики люблять імпровізувати та маніпулювати для привернення уваги аудиторії. Основне завдання націлене на переконання слухача в достовірності наведених фактів. Слухачу доноситься та інформація, яку він прагне почути. Зазвичай це обіцянки створення ідеального світу. Оратор акцентує увагу на цьому за допомогою різноманітних стилістичних прийомів, застосовуючи римування, антитези, метафори тощо. Метафора постає невід'ємним стилістичним засобом у політичних промовах, що надає тексту образність.

Політичний переклад – один з найскладніших видів перекладу, в якому простежується підвищена мовна відповідальність. Перекладаючи політичний текст або промову, перекладач повинен володіти мовою, знати лексику (зокрема

розбиратися в термінології), бути обізнаним у політичній темі, вміти достовірно передати мову перекладу.

Актуальність проблеми полягає в тому, що переклад політичних промов та пошук стратегій, тактик та засобів, якими користуються політики впливають маніпулюванням на людей.

Ступінь розробленості проблеми у науковій літературі. Переклад сучасних політичних промов досліджувала низка вітчизняних і закордонних науковців. Зокрема, розглянуті нами наукові праці присвячені дослідженню специфіки перекладу політичних промов (Н. М. Акоп'янц і С. Ю. Черненко) [1], дискурсивно-когнітивній характеристиці мовленнєвої особистості політичного діяча (Т. А. ван Дейк) [8], маніпуляціям у політичному дискурсі (Є. Долинський, А. Круглашов, В. Максимець, М. Орел) [9; 17; 21], відтворенню експресивності в політичному дискурсі (І. М. Дольник) [10], концептуальним метафорам у промовах (А. Ерліхман, О. Дубіна) [11], лінгвокультурним особливостям політичного дискурсу в перекладацькому аспекті (Д. М. Каліщук) [13], прагматиці перекладу політичних промов (Т. Крилова, А. Сітко) [16; 22]. Більшість досліджень лінгвостилістичних особливостей стосується англomовного політичного дискурсу (Х. Михайліченко, Т. В. Нагорська) [24; 27] та перекладацьким аспектам перекладу в межах англійсько-української мовної пари (Г. О. Хацер, В. В. Жаворонкова) [39]. Німецький політичний дискурс було досліджено у праці О. Семотюка [35].

Об'єкт дослідження роботи – лінгвостилістичні засоби у промовах німецьких та українських політиків.

Предмет дослідження полягає у визначенні особливостей відтворення лінгвостилістичних засобів під час перекладу промов політичних діячів Німеччини та України українською та німецькою мовами.

Мета дослідження передбачає виявлення лінгвостилістичних засобів у промовах політиків Німеччини та України, порівняння частотності застосування різних способів, прийомів і технік перекладу та виявленні особливостей, притаманних німецькомовному та українськомовному політичному середовищу.

Для досягнення поставленої мети слід виконати такі **завдання**:

1. Схарактеризувати специфіку перекладу політичних промов.
2. Виявити лінгвостилістичні особливості політичних промов.
3. Проаналізувати маніпулятивну функцію впливу політичних промов на цільову аудиторію.
4. Розглянути особливості перекладу політичних промов.
5. Визначити способи перекладу політичних промов.
6. Дослідити використання концептуальних метафор у політичних промовах і узагальнити особливості їх відтворення під час перекладу.
7. Виокремити основні засоби експресивності у політичних промовах.
8. З'ясувати лінгвостилістичні особливості перекладу політичних промов.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених задач у роботі застосовано такі основні методи дослідження: лінгвістичний аналіз тексту, метод перекладацького аналізу – для аналізу текстів оригіналів та їх перекладів, докладного вивчення лінгвостилістичних особливостей німецькомовної політичної лексики. Метод кількісного аналізу використовується у нашій роботі для визначення частотності вживання перекладацьких прийомів і технік (трансформацій).

Матеріалами дослідження обрано офіційні публічні промови Ангели Меркель, Олафа Шольца та Володимира Зеленського, що є у вільному доступі в інтернет-мережі за 2019–2022 роки, та їхні переклади українською та німецькою мовами.

Наукова новизна. Уперше проведено зіставний аналіз використання концептуальних метафор у промовах Ангели Меркель та Олафа Шольца. У представлений магістерській дисертації узагальнено лексико-граматичні особливості перекладу політичних промов з огляду на їхній прагматичний вплив на реципієнта.

Практичне значення полягає в подальшому застосуванні одержаних результатів для практичного використання в курсах із теорії та практики перекладу.

Апробація результатів дослідження відбулася на конференціях «Навчання і викладання у цифровому форматі в контексті наукової доброчесності у багатомовному світі. Digitales Lernen und Lehren im Kontext der wissenschaftlichen Redlichkeit in der Mehrsprachigkeit» (2–3 грудня 2022 р.) та «Дискурс професійної і творчої комунікації: лінгвокультурний, когнітивний, перекладацький та методичний аспекти» (18–19 травня 2023 р.).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 3 публікаціях, з яких 1 статтю надруковано в науковому фаховому виданні України (категорія «Б») і 2 тези доповідей оприлюднено у збірниках матеріалів Міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. Специфіка перекладу сучасних політичних промов

1.1. Політична промова як об'єкт перекладознавчих досліджень

Політичний діяч послуговується своїм умінням виступати перед публікою для реалізації функції впливу «слова» на формування суспільної думки. Політична промова постає інструментом донесення інформації. Вона має на меті привернути увагу слухача, зацікавити його та переконати у певних ідеях і думках.

На думку Хацер і Жаворонкової, політична промова – це заздалегідь підготовлений текст, головна мета якого полягає у приверненні уваги колективного слухача та впливі на нього за допомогою аргументативної, апелятивної та експресивної функцій [39, с. 203]. Отже, політична промова націлена на переконання слухача шляхом наведення аргументів, вплив на думки реципієнта та створення певного емоційного фону. Часто для реалізації функції впливу автори політичних промов вдаються до маніпуляцій, які зазвичай не підготовлений слухач не здатен розпізнати у тексті і потрапляє у пастку хибних уявлень про реальність навколишнього світу.

Для впливу на людей можуть використовувати порівняння, зіставлення, епітети, метафори, морально-етичні антитези, гіперболи [35, с. 99]. За сферою функціонування політична промова розділяється на парламентську, мітингову та воєнну [34, с. 19]. Мітингові промови стають популярними у часи суспільного неспокою, революції, соціальних перетворень. За класифікацією О. Падалки політичні промови поділяються на парламентські, передвиборчі, партійні, дипломатичні, вітальні та святкові [30, с. 67]. У фокусі нашого дослідження постають дипломатичні промови в німецькомовному та українськомовному політичному дискурсі.

Будь-яка промова традиційно складається з трьох частин: вступу, основної частини та кінцівки [37]. Основна функція вступу політичної промови полягає у зосередженні уваги слухача та встановленні контакту з аудиторією. Саме тому у формулах звертання може бути лексика, яка у стилістичному плані належить до

різних реєстрів, що створює відповідний ефект переходу від високої лексики до нейтральної з елементами неформальної комунікації. Розглянемо приклад:

***Sehr geehrter** Herr Bundespräsident, **sehr geehrte** Frau Bundestagspräsidentin, **Exzellenzen**, **sehr geehrte** Damen und Herren, **liebe** Mitbürgerinnen, liebe Mitbürger* [55].

***Вельмишановний** пане Федеральний Президент, **вельмишановна** пані Головуюча Бундестагу, **високоповажні** присутні, **шановні** пані та панове, **дорогі** співгромадянки та співгромадяни* (переклад наш. – А. К.).

У перекладі маємо означення *вельмишановний* / *високоповажний* реєстру високої лексики, що надає звертання урочистого характеру, означення *шановний*, що належить до реєстру нейтральної лексики, та означення *дорогий* як елемент розмовно-побутового стилю, типовий для неофіційної комунікації. Зауважимо, що в німецькій мові до реєстру високої лексики належить лише іменник *Exzellenzen*. Означення *sehr geehrte(r)* належить до реєстру нейтральної лексики, а означення *liebe(r)* є характерним для неофіційної комунікації, яка зменшує дистанцію між відправником й отримувачем повідомлення та підвищує ступінь довіри між комунікантами. Крім того, слід вказати на гендерний аспект перекладу з використанням фемінітивів (*Bundestagspräsidentin* – *пані* Головуюча Бундестагу, *Mitbürgerinnen* – *співгромадянки*).

Основна частина промови розкриває актуальні та нагальні питання, що турбують суспільство. Наприклад, тема пандемії коронавірусної інфекції Covid-19 розпочинає промову Ангели Меркель:

*«Besonders möchte ich deshalb zu Beginn auch an die denken, die sich zeitgleich mit all ihrer Kraft der vierten Welle der **Pandemie** entgegenstemmen, die alles geben, um **Leben zu retten** und zu **schützen**: die **Ärztinnen und Ärzte**, die **Pflegerinnen und Pfleger** in den **Krankenhäusern**, die **Impfteams**, die **helfenden Hände** in der Bundeswehr und in den Hilfsorganisationen. Ihnen allen gebühren mein und unser aller besonderer Dank und höchste Anerkennung.»* [55]. Другою підтемою стали слова подяки за 16 років політичної діяльності на посаді канцлера Німеччини:

«Jetzt, wenige Stunden später, **darf ich mich in diesem feierlichen Rahmen nach 16 Jahren als Bundeskanzlerin von Ihnen verabschieden.** Wenig zeigt so sehr wie diese Abfolge, in welcher unglaublicher Zeit wir derzeit leben.» [55].

Наприкінці промови оратор підсумовує сказане, презентує висновки, наводить переконливі аргументи. Заключна частина посідає одне з найважливіших місць у структурі промови, оскільки містить слова подяки та реалізує згадану вище експресивну функцію політичної промови: «**Ich danke den Kolleginnen und Kollegen in der Bundesregierung, im Deutschen Bundestag und im deutschen Bundesrat für unsere Zusammenarbeit. Ich danke auch für eine politische Streitkultur, um die uns viele andere Nationen beneiden. Einen ganz besonderen, herausgehobenen Dank schulde ich meinen engsten Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern. Danke für alle Hilfe und alle Unterstützung; und das gilt auch für meine Familie.**» [55]. Як видно із зазначеного прикладу, слова подяки оформлено у вигляді повторів (*Ich danke*), експліцитно виражених висловів (*Einen ganz besonderen, herausgehobenen Dank schulde ich*) та еліпсу (*Danke für*).

Лексико-стилістичними засобами в текстах промов постають клішовані одиниці та етикетні формули та стилістичні фігури [28, с. 118]. Слід пам'ятати, що запорукою успішної та вдалої промови є так званий «післяефект», що спонукатиме аудиторію робити висновки над сказаним [27, с. 55]. Тексти промов містять значну кількість використання стилістичних засобів, таких як: епітети, метафори, порівняння, гіперболи, риторичні запитання [1, с. 32]. Приклад використання риторичного запитання у перекладі спостерігаємо у промові Ангели Меркель:

Also: Es geht darum, das Virus auf seinem Weg durch Deutschland zu verlangsamen [51].

Отже, якою є наша задача? Нам необхідно уповільнити поширення вірусу в Німеччині [45].

У зазначеному прикладі ми спостерігаємо синтаксичну трансформацію, що реалізується на граматичному рівні за допомогою перерозподілу речень і зміни

типу речення, за якого розповідне речення у перекладі відтворюється за допомогою питального речення.

Перекладач повинен правильно інтерпретувати ТО, після чого починати пошук засобів МП. Під час перекладу потрібно визначити, як краще у конкретному випадку передати ту чи ту інформацію в ТО. За класифікацією В. І. Карабана розрізняють такі способи перекладу: дослівний повний переклад, переклад із використанням перекладацьких трансформацій і комплексний переклад [14, с. 19]. Розглянемо кожен із способів на прикладах перекладу політичних промов. Дослівний повний переклад також можна назвати синтаксичним уподібненням. Він відбувається послівно і не передбачає застосування певних перекладацьких трансформацій. Дослівний переклад часто може викликати труднощі у сприйнятті інформації, буквалізм у перекладі може позбавляти його адекватності. Наведемо такий приклад перекладу фрагменту промови Федерального канцлера Німеччини Олафа Шольца:

*Er gefährdet das Leben **unzähliger** Bürgerinnen und Bürger der Ukraine – dem Brudervolk Russlands* [50].

*Він загрожує життю **незліченних** громадянок й громадян України – братського народу Росії* [48].

Як видно, цей фрагмент політичної промови перекладено українською мовою буквально, при чому помітним є переклад означення *unzählig* (незліченний), що у контексті семантичної єдності з іменником *Bürger* (громадяни) не узгоджується і з точки зору стилістики виглядає неприродньо. Пропонуємо замінити означення *незліченний* на словосполучення «величезна кількість». Отже, маємо такий варіант перекладу: «Він загрожує життю величезної кількості громадянок і громадян України ...».

Для досягнення адекватності перекладу перекладачу доводиться застосовувати різні перекладацькі трансформації – техніки перекладу, націлені на перетворення змісту ТО з метою збереження його специфіки в ТП. Такі перетворення можуть здійснюватися через системні розбіжності МО та МП, через відмінність мовних культур та через вплив на читача [43, с. 456]. Беручи

до уваги складну структуру політичних промов, для адекватної передачі змісту ТО потрібно застосувати комплексний переклад, що потребує врахування політичного контексту та лінгвокультурних особливостей МП.

З огляду на сказане вище слід зробити висновок про те, що політична промова як об'єкт перекладознавчих досліджень є складним комунікативним утворенням, що містить у собі численні лінгвостилістичні ознаки, виражені у вигляді метафор, риторичних запитань, повторів, епітетів (означень), лексики різних реєстрів, фемінітиви тощо. Під час перекладу політичних промов можуть використовуватися буквальний переклад, переклад із застосуванням міжмовних перетворень (трансформацій) і комплексного перекладу.

1.2. Лінгвостилістичні особливості перекладу політичних промов

Зважаючи на перелічені в попередньому підрозділі способи перекладу, зосередимо увагу на конкретних прийомах і техніках перекладу, які формують лінгвостилістичні особливості перекладу політичних промов. Доведено, що під час перекладу політичних промов лінгвостилістичні особливості актуалізуються шляхом поєднання регулярних відповідностей і різних трансформацій, що дозволяють зберігати або модифікувати варіантні характеристики тієї чи тієї мовної одиниці [24, с. 290].

Розглядаючи лексичні особливості текстів політичних промов, слід говорити про так звану «мову політики», до якої можна віднести термінологію міжнародних відносин і сферу економіки, а також реалії внутрішньо-політичного та економічного життя, пов'язані з політичним устроєм [31, с. 16]. Для політики характерними рисами є загальноповсюджені лексика, певна кількість тематично обумовлених термінів, які позначають найактуальніші економічні, фінансові, політичні поняття, відомі широкому загалу; велика кількість клішованих одиниць етикетного характеру; стилістичні фігури різних типів, риторичні прийоми [28, с. 118].

У політичних промовах вплив на слухача може супроводжуватися використанням маніпулятивних стратегій і тактик, які часто пов'язані з використанням стилістичних прийомів. За допомогою цих прийомів мовець може управляти поведінкою загалу, підсвідомо змушувати слухача змінювати свою думку. Безперечно, будь-які прояви маніпуляцій можна вважати негативним явищем у комунікації, оскільки втрачається достовірність інформації, яка передається у політичному повідомленні, слухача зумисно вводять в оману і змушують думати інакше, саме так, як це вигідно окремій політичній силі. Адже, за визначенням тлумачного словника української мови, маніпуляція – це «те саме, що махінація; шахрайство» [44], тобто «несумлінний, нечесний спосіб, витівка, хитрість для досягнення чого-небудь» [44].

Основною метою перекладача є створення адекватного перекладу. Для цього перекладач послуговується різними перекладацькими техніками, націленими на перетворення ТП. У перекладі може змінюватися формальна (граматична або лексична трансформація) або семантична (семантична трансформація) ТО [43, с. 456].

Існують різні види трансформацій на лексичному, граматичному, семантичному мовному рівнях. До **лексичних трансформацій** належать транслітерація, транскрипція, транскодування та калькування. *Транслітерація* – це формальне відтворення початкової лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу; буквена імітація форми початкового слова [15]. *Транскрипція* – це фонетичне відтворення слова оригіналу засобами мови перекладу [14, с. 282]. *Транскодування* супроводжується передачею звукової та графічної форма вихідної лексичної одиниці засобами абетки мови перекладу [14, с. 286]. Під терміном *калькування* розуміємо дослівний або буквальний переклад [20].

Група семантичних трансформацій може мати варіативні назви, зокрема зустрічаємо **лексико-семантичні заміни**, до яких належать *конкретизація* (більш вузьке предметно-логічне значення), *генералізація* (більш ширше предметно-логічне значення) та *модуляція* (смисловий розвиток) [19, с. 50].

До *граматичних трансформацій* належать синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), перестановки, синтаксичні перетворення та граматичні заміни (частин мови, членів речення, категорій). Усі види перетворень чи трансформацій здійснюваних в процесі перекладу можна звести до шести елементарних типів, а саме [18, с. 48]: *перестановки* (зміна розташування мовних елементів у ТП), *заміни* (форм слова, частин мови, членів речення, синтаксичних структур), *додавання* (збільшення кількості слів у ТП), *опущення* (зменшення кількості слів у ТП), *транспозиція* (лексико-граматична та стилістична трансформація, що передбачає перехід з одного жанру в інший жанр), *синтаксичне уподібнення* – є трансформацією, під час якої синтаксична структура МО перетворюється в аналогічну структуру цільової мови, тобто в оригіналі та перекладі спостерігається існування паралельних конструкцій [6, с. 91].

До *лексико-семантичних трансформацій* належать лексичне запозичення, імплікація, експлікація, модуляція та мутація [7, с. 18]. Відомий український вчений-перекладознавець В. І. Карабан визначає *конкретизацію* або *експлікацію* як лексичну трансформацію, внаслідок якої слово ширшої семантики в оригіналі замінюється словом вузької семантики, а *генералізація* або *імплікацію* – як протилежну до конкретизації трансформацію [14, с. 306]. *Смисловий розвиток* або *модуляція* – це заміна слова МО одиницею МП, значення можна вивести логічним шляхом із вихідної одиниці [23, с. 13]; це заміна на основі причинно-наслідкових зв'язків [7, с. 18]. *Мутація* – заміна плану вираження [7, с. 18].

Отже, для передачі лексикостилістичних особливостей текстів політичних промов перекладач застосовує різні прийоми й техніки (трансформації), які можна згрупувати у лексичні, граматичні та семантичні прийоми перекладу. Крім того, можливе комплексне поєднання у вигляді лексико-граматичних та лексико-семантичних трансформацій.

1.3. Функції та маніпулятивний вплив політичних промов

Про маніпуляцію вже було згадано у попередніх підрозділах. У цьому підрозділі ми зосередимо увагу на особливостях реалізації маніпулятивних технологій у політичних промовах у перекладацькому аспекті. Політичні промови мають три основні функції: функцію спілкування, функцію повідомлення та функцію впливу [9, с. 45–51].

П. Чілтон і К. Шеффнер виділяють функції примусу, опору, симуляції, легітимізації та делегітимації у політичному дискурсі, які включають аргументацію бажань виборців, спільні ідеологічні принципи, проєкцію харизматичного лідера, позитивну самопрезентацію [36, с. 43].

Однією з основних функцій політичного дискурсу вважається також функція відстоювання своєї точки зору політиками у промовах, що є показником приналежності політика до певної політичної сили та зобов'язує його конкретизувати причину виступу, підкреслити «репрезентативність» виступу, уникати висловлювань особистісних намірів і мотивів [8, с. 25]. Незалежно від заходу основними функціями політичного дискурсу є маніпулятивна функція, функція переконання, інформативна, аргументативна, створення переконливої картини кращого майбутнього, привернення уваги, заручення підтримкою, заклик до дії [22, с. 1251].

Засобами реалізації маніпулятивної функції можуть бути емотивно забарвлена лексика, повтори, порівняння, еліпси та інші стилістичні прийоми. Інакше кажучи, маніпуляції – це не брехня, а специфічна подача правди, політична маніпуляція – це спекуляція на людських емоціях і почуттях [33].

До основних характеристик маніпуляції належать відсутність усвідомлення впливу, відсутність самоконтролю під час впливу та свідоме викривлення фактів [42].

Під маніпулюванням у політиці, або політичним маніпулюванням в широкому сенсі ми розумітимемо односторонній ненасильницький вплив на інших учасників політичного процесу, цілі якого не розкриваються актором

[17, с. 283]. Маніпулятивний вплив здійснюється через брак важливої для суспільства інформації, стереотипність мислення, схильність до спрощення, чорне-біле сприйняття світу, брак взаємної довіри між людьми, байдужість, пасивність громадян, низький рівень життя, необхідність постійно боротися за виживання, зануреність у повсякденність і перебування на зламі суспільних орієнтирів [17, с. 286].

Ефективність політичного дискурсу характеризує ступінь довіри електорату, прояв симпатій до політика, а завоювання політиком вигідної для себе позиції залежить від його ораторського мистецтва та від особливості електорату [40, с. 27].

Серед головних мовних маніпулятивних технологій можна назвати такі: уживання особових та присвійних займенників, використання метафор, гіпербол, персоніфікації, анастрофи, перефразування та антитези [21, с. 57].

Серед політиків популярним є гра на почуттях та емоціях людей.

1. Політики в своїй промові акцентують увагу на роки та події, закликають і викликають почуття гідності. Розглянемо приклад.

Промова Ангели Меркель німецькою мовою: «*Wir waren **vor 50 Jahren** mitten im Kalten Krieg. Deutschland war geteilt. Für mich war es nicht absehbar, dass ich einmal hier stehen würde. Inzwischen liegt dieser Kalte Krieg **schon 30 Jahre** zurück. Aus einer bipolaren Welt hat sich eine multipolare Welt entwickelt, die, wie wir **vor 30 Jahren** noch nicht absehen konnten, aber auch eine Vielzahl von Problemen hat.*» [57].

Переклад промови українською мовою: «***П'ятдесят років тому** ми були в розпалі холодної війни. Німеччина була розділена. Я не могла собі уявити, що одного дня стоятиму тут. Тим часом, холодна війна закінчилася **30 років тому**. Біполярний світ перетворився на багатополарний, який, як ми не могли передбачити **30 років тому**, також має безліч проблем.*» (переклад наш. – А.К.).

2. Політики викликають почуття солідарності. У промові Ангели Меркель є головна мета – породження єдності, інтересів та цілей Німеччини.

Промова німецькою мовою: «*Welche **beeindruckende Entwicklung** Sachsen genommen hat, zeigt sich – nicht nur für Betrachter von außen – kaum besser als im Wohn- und Lebensumfeld. Mit **viel Herzblut und Traditionsliebe** haben die Menschen hier in Sachsen unzählige Bauwerke saniert oder wiederaufgebaut. Der Ort, an dem wir heute sind, spricht für sich: die Frauenkirche*» (Ангела Меркель).» [59]

Переклад промови українською мовою: «***Вражаючий розвиток**, якого зазнала Саксонія, навряд чи можна краще продемонструвати – не лише спостерігачам ззовні – ніж у житловому середовищі. З великим серцем і душею та любов'ю до традицій* жителі Саксонії відремонтували або перебудували незліченну кількість будівель. Місце, де ми сьогодні знаходимося, говорить саме за себе: церква Діви Марії (Frauenkirche)» (переклад наш. – А.К.).

3. Політики закликають бути розсудливими та толерантними.

Промова німецькою мовою: «*Ich empfinde tiefe Scham angesichts des Leids, das Ihnen und so vielen anderen Menschen durch den von Deutschland begangenen Holocaust zugefügt wurde. Sechs Millionen Juden – **Frauen, Männer, Kinder** – wurden **gedemütigt, ausgegrenzt, systematisch verfolgt und ermordet**. Die Shoa brach mit der Zivilisation, sie brach mit sämtlichen menschlichen Werten. Wir, die wir später geboren wurden, stehen vor diesen Verbrechen und sind fassungslos. Warum konnten Menschen anderen Menschen solche Gräueltaten antun? Wie konnte es dazu kommen, dass Menschen anderen Menschen wegen ihrer Religion, ihrer Herkunft, ihrer Zugehörigkeit zu einer Minderheit das Recht auf Leben abgesprochen haben?*» [56].

Переклад промови українською мовою: «*Я відчуваю глибокий сором за страждання, завдані вам і багатьом іншим внаслідок Голокосту, вчиненого Німеччиною. Шість мільйонів євреїв – **жінок, чоловіків, дітей** – були **принижені, маргіналізовані, систематично переслідувані та вбиті**. Шоа порвав з цивілізацією, порвав з усіма людськими цінностями. Ми, народжені пізніше, стоїмо перед цими злочинами і приголомшені. Як люди могли заподіяти такі жахи іншим людям? Як могло статися, що люди відмовляли іншим людям у праві на життя через їхню релігію, походження, приналежність до меншини?*» (переклад наш. – А.К.).

4. Політики закликають до співчуття, страждання, що сталося в країні.

Промова німецькою мовою: «*Ich möchte deshalb zu Beginn der Veranstaltung auch an die Menschen erinnern, die Opfer rechtsextremer, rassistischer und islamfeindlicher Gewalt oder islamfeindlichen Hasses wurden. Ich darf allen sagen, dass **wir mit den Familien und Angehörigen trauern** und dass wir natürlich **sehr bedrückt sind**, dass es bisher nicht gelungen ist, solche Taten zu stoppen, sondern dass es eine ganze Reihe von Dingen gab, die uns sehr, sehr umtreiben.*» [58].

Переклад промови українською мовою: «*Тому на початку заходу я хотів би також згадати людей, які стали жертвами правоекстремістського, расистського та ісламофобського насильства чи ненависті на ґрунті ісламофобії. Дозвольте мені сказати всім, що **ми сумуємо разом з сім'ями та родичами** і що ми, звичайно, **дуже пригнічені** тим, що поки що не вдалося зупинити такі акти, але є ціла низка речей, які нас дуже і дуже турбують.*» (переклад наш. – А.К.).

5. Політики закликають до великодушності.

Промова німецькою мовою: «***Wir müssen ehrlich sein:** Es gibt viel Gewalt auf der Welt, aber es gibt eben vor allen Dingen auch Gewalt gegen Frauen, geschlechtsspezifische Gewalt. **Davor darf man nicht die Augen verschließen.** Deshalb wünsche ich allen, die in dieser Arbeit tätig sind und gegen diese Gewalt ankämpfen, alles Gute*» [52].

Переклад промови українською мовою: «***Ми повинні бути чесними:** у світі існує багато насильства, але **передусім існує насильство над жінками, гендерно зумовлене насильство. Ми не повинні закривати на це очі.** Тому я бажаю всього найкращого всім тим, хто бере активну участь у цій роботі і бореться з цим насильством.*» (переклад наш. – А.К.).

На визначення С. В. Тхоровської, «аргументація – це система продуманих поетапних мовленнєвих дій, яка враховує комунікативну ситуацію в цілому і спрямована на досягнення у процесі спілкування кінцевої комунікативної мети – переконати аудиторію прийняти якусь думку» [38].

Л. П. Нагорна виділяє такі три основні форми аргументації, як: доказ, навіювання і переконання [26, с. 31].

Доказ – це сукупність логічних прийомів обґрунтування істинності думки шляхом відкидання сумнівів щодо правильності висунутої тези [41, с. 264]. Прикладом є фрагмент із промови Ангели Меркель: *«Deshalb haben die letzten zwei Jahre auch etwas sehr Gutes, etwas sehr Beruhigendes bewiesen: Die Politik war in der Lage, zu handeln. (...). Wir haben **Banken gerettet**, wir haben **Konjunkturprogramme aufgelegt**, wir haben **das erste G20-Treffen** zu diesem Thema in Washington durchgeführt, dem weitere gefolgt sind, und wir haben **erhebliche Fortschritte in der Regulierung erreicht**. Das alles zeigt: Politik war weltweit handlungsfähig. Wir können also sagen: **Das Schlimmste, den völligen Zusammenbruch der weltweiten Wirtschaft, haben wir verhindert**»* [53]. У промові пані Меркель чітко ми бачимо, як вона спочатку говорить, що світ може протистояти міжнародній фінансовій та економічній кризі, а в кінці промови подає низку логічних доказів.

Готову думку можна нав'язувати адресату шляхом навіювання. Прикладом є фрагмент із промови Ангели Меркель: *«Deutschland – ich habe darüber vor zwei Jahren vor Ihnen gesprochen – hat sich schon damals in der Krise entschieden, in der Verfassung eine Schuldenbremse zu verankern. Das Ziel dabei war und ist: Wir müssen sicherstellen, dass unabhängig davon, welche politische Konstellation in Deutschland an der Regierung ist, nachhaltige Finanzpolitik und Stabilität das Gebot der Stunde bleiben. **Für Deutschland ist das besonders wichtig, weil wir in den nächsten Jahren einen sehr starken demografischen Wandel erleben werden**. Der Altersaufbau wird sich sehr stark hin zu älteren Menschen verändern.»* [53]. У цій промові помітно, що Ангела Меркель шляхом психологічного навіювання переконує народ, що Німеччина з перехідною економікою перетворюється на економічно розвинену наддержаву, вона повинна бути відкритою для нових ідей.

Функція переконання у текстах промов може реалізуватися за рахунок мовних і комунікативних стереотипів. За результатами дослідження протокольних промов Р. В. Поворознюк було встановлено, що українських

дипломатичний дискурс має менший ступінь експресивності, ніж англомовний [32, с. 6]. Для з'ясування особливостей вираження функції переконання у промовах німецьких політиків розглянемо фрагмент промови Ангели Меркель: *«Die Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, **das wissen Sie besser als ich** – umfasst die ehemalige GTZ, den Deutschen Entwicklungsdienst und InWEnt für die internationale Weiterbildung und Entwicklung. Ich bin froh, dass diese unterschiedlichen Bereiche jetzt zusammenkommen, weil dadurch einige Bereiche miteinander verschmelzen können.»* [54]. Переконання складається з доказу та навіювання. Доказом у зазначеному прикладі є фактологічний опис складників міжнародної співпраці, а навіюванням виступає фраза *«das wissen Sie besser als ich»* (букв. пер. «про це Ви знаєте краще за мене»).

В іншому прикладі ми бачимо емоційні докази її відчуттів та переконань: *«Aber **ich habe hier gespürt** – und ich glaube, **das ist jetzt nicht nur der schöne Schein für die Frau Bundeskanzlerin**, sondern das wird hier gelebt – **dass Sie alle ein Anliegen eint und dass aus diesem Anliegen heraus, also von den Bedürfnissen der Menschen**, für die Sie arbeiten, ausgehend, geschaut wird: Was ist am besten, und wie können wir unsere Kompetenzen, unsere Möglichkeiten und unsere Fähigkeiten zusammenführen?»* [54].

Отже, маніпуляції в політичних промовах націлені на підсвідомий вплив на слухача з метою нав'язування певних думок і переконань, про що реципієнт не здогадується. Маніпулятивний вплив здійснюється за допомогою багатьох стратегій і тактик. Його реалізація полягає у використанні лексикостилістичних засобів маніпуляції (напр., метафор, повторів, порівнянь, емоційно забарвленої лексики тощо).

1.4. Труднощі перекладу політичних промов

Політична лінгвістика є однією з перспективних галузей знань у прикладних мовознавчих дослідженнях, зокрема у сфері перекладу. Переклад політичного тексту є складним комунікативним процесом, який передбачає

розуміння взаємодії культур [28, с. 118]. Мета перекладу політичних текстів полягає в ознайомленні реципієнта (читача чи слухача), який не володіє МО, зі змістом ТО.

Перекладач є інтерпретатор смислового коду закладеного в ТО, він не тільки передає засіб однієї мови за допомогою засобу іншої мови, а виконує функцію вихідного засобу. Насамперед, процес перекладу швидко не відбувається. Щоб перекласти необхідно, передусім, все зрозуміти, чітко усвідомити те, що перекладається та подумки проаналізувати та критично оцінити [13, с. 153].

Структура промови може бути різною, але обов'язково мають бути такі елементи: звертання до аудиторії, короткий виступ із зазначенням теми промови, представлення теми, висновки та закінчення. У промовах можуть використовуватися цитати – вислови відомих діячів минулого: поетів, письменників, політичних діячів. Для перекладача це може бути складним бар'єром, бо цитата це не просто речення, це може бути віршований вислів. Публічна промова містить лексику, що належить до високого стилю, що надає політичній промові урочистості.

Існують чотири основні групи за складністю перекладу: інформаційно-термінологічні, інструкційні, інформаційно-експресивні, художні [12, с. 304–308]. Жанр «політична промова» містить у собі ознаки усіх цих текстів. Так, будь-яка промова побудована за встановленими конвенціями, містить відповідну лексику та індивідуальний стиль автора. У промові може бути виражена імперативність, що є характерною ознакою інструкційних текстів. Політичні промови мають ознаки експресивності та образності, зосереджені на приверненні уваги адресата.

Мова політичних промов містить економічні, фінансові, політичні поняття, риторичні та стилістичні прийоми. Мета перекладача полягає у точній передачі всіх відтінків стилістики прийомів з мови оригіналу на мову перекладу. Перекладаючи політичні промови, перекладач має виражати не лише зміст тексту, а й емоції оратора. Розглянемо уривок із передноворічної промови 2021

Володимира Зеленського. Основну частину промовець розпочинає прийомом, який в риториці називають гіпофорою (це коли оратор ставить питання, а потім сам відповідає на нього). Завдяки цьому створюється діалог у виступі. Напр.,

«Ви запитаете, чи був важкий 2020. Трішечки так. Але не через тебе, і не через тебе, і не через вас усіх. Ні!» [46].

У промові використовується римування – крилатий вислів. Напр.,

«Після когось залишаться пости, а після когось – мости.» [46].

У цьому вислові спостерігається протиставлення словосполучень, які протилежні за своїм змістом. Напр.,

«Знаєте, всі президенти у новорічному зверненні кажуть одну фразу: «Дорогі українці, це був важкий рік, але наступний буде кращим». І я з цим згоден. Він буде кращим!» [46].

Суть така, щоб починати вступ та кінцівку з однакової фрази. В останньому абзаці промови, аналізуючи її, застосована велика кількість риторичних фігур. Ці риторичні прийоми надають промові емоційності, почуття піднесеності.

«Ми – великий. Ми маємо хоробрість Святослава, велич Володимира, мудрість Ярослава. У нас є Шевченко! Більше того, у нас є два Шевченка. І бути президентом такого прекрасного народу – це велика гордість і дуже велика відповідальність. І я буду робити все, щоб і через рік, і в усіх наступних роках в цей самий день і час мені було не соромно дивитись вам в очі. Я хочу не казати на Банковій в Києві, що в Україні настане мир, а сказати на Артема в Донецьку, що мир в Україні настав. І написати: «Крим – це Україна» не в інтернеті, а на піску на пляжі в Ялті, на українському піску українського пляжу української Ялти.» [46].

Переклад політичних промов пов'язаний із подоланням лінгвостилістичних труднощів, що виникають під час передачі емоційно-оцінних властивостей мовних одиниць, виражених за допомогою синтаксичних, морфологічних і лексичних засобів експресивності. Під час перекладу політичних промов небажано використовувати буквальний переклад. Для відтворення лінгвостилістичних особливостей тексту оригіналу перекладач

може скористатися лексико-семантичними прийомами запозичення, мутації, модуляції, експлікації чи імплікації. У разі, якщо застосування цих прийомів ускладнює сприйняття тексту перекладу носієм цільової мовної культури через недостатній рівень фонових знань, у пригоді може стати допоміжний перекладацький прийом у вигляді перекладацького коментаря [3, с. 28].

Висновки до першого розділу

У цьому розділі досліджено специфіку перекладу. Промова має бути гарно організована та чітко спланована. Вона повинна впливати на людей, для того, щоб переконати в певній ідеї або дії. Гарно промова повинна бути заздалегідь підготовленою і мати певну структуру, якої потрібно дотримуватися.

Політик повинен читати промову і застосовувати основні тактики: доказ, навіювання та переконання. За допомогою тактик та аргументацій впливати на формування думок і переконань виборів. Вміти маніпулювати, викликати емоції, вміти доводити свою правоту та впливати на свій об'єкт.

Специфіка перекладу промов для лінгвіста полягає в тому, що він повинен свідомо ставитися до змісту промови, правильно використовувати мовні засоби, стилістичні прийоми, застосування перекладацьких трансформацій. В промові політик вміло ставить акцент на те, що йому потрібно. Вміти маніпулювати те, що політик представляє інтереси не для себе, а для всього суспільства. Лише коли вдало політик переконує свою аудиторію, він створить електорату добровільного сприйняття своїх думок, тоді він зможе очікувати успіх.

Гарна промова повинна бути заздалегідь підготовленою і мати певну структуру, якої потрібно дотримуватися. Промова поділяється на три частини: вступ, основна частина, кінцівка. В моєму дослідженні було проаналізовано кожен з цих частин. Для прикладу я брала промови колишнього Федерального канцлер Німеччини Ангели Меркель та українського президента Володимира Зеленського.

РОЗДІЛ 2. Методологічні аспекти перекладу політичних промов

2.1. Способи перекладу політичних промов

Головна функція політичної промови – відтворити вплив на адресата повідомлення, який є у цьому випадку колективним. Перекладацьке завдання може включати як повний, так і скорочений (реферативний) переклад, а також переклад окремих фрагментів (вибірковий) та функціональне перетворення (семантичний переклад та комунікативний переклад).

Як відомо, основними способами перекладу політичних промов є повний буквальний і комплексний переклад із використанням трансформацій. Для відтворення лінгвостилістичних особливостей тексту оригіналу перекладач послуговується прийомами лексичної заміни та лексичного запозичення (транскодування та калькування), а також семантичним прийомами мутації за рахунок деметафоризації (напр., для зниження урочистості та емоційності) або компенсації, експлікації (конкретизації чи описового перекладу), імплікації (генералізації чи опущення), модуляції (смислового розвитку). Допоміжним прийомом перекладу може виступати перекладацький коментар [3, с. 27–28].

У межах дослідження було обрано тексти політичних промов з повним перекладом, під час якого застосовувалися різні лексико-семантичні трансформації. Для прикладу розглянемо уривок із промови Олафа Шольца:

Промова німецькою мовою: *Voller Absicht bricht Präsident Putin mit den Grund-Prinzipien der Charta der Vereinten Nationen und mit der europäischen Friedensordnung* [50].

Переклад промови українською мовою: *Президент Путін цілком навмисно порушує найголовніші принципи Хартії Об'єднаних націй й мирного порядку Європи* [48].

У наведеному прикладі, ми спостерігаємо **мутацію** – зміни плану вираження у перекладі за рахунок використання форми прикметника у

найвищому ступені порівняння. Це семантична трансформація. У перекладі відбувається посилення виразності.

Промова німецькою мовою: *Es gibt kein **Zurück** in die Zeit des **Kalten Krieges**, als Supermächte die Welt unter sich aufteilten in Einflusszonen* [50].

Переклад промови українською мовою: *Немає **повернення** у часи **Холодної війни**, коли супердержави розподіляли світ між собою на сфери впливу* [48].

У цьому прикладі ми можемо побачити реалію-термін політичного дискурсу, який перекладається за допомогою лексичного запозичення шляхом калькування.

2.2. Відтворення концептуальних метафор під час перекладу політичних промов

Зрозуміло, що кожна окрема метафора індивідуальний витвір, але на основі сукупності метафор, фахівці вибудовують метафоричні моделі своєрідні типові схеми, що відбивають специфіку ментальності тієї чи іншої спільноти, з одного боку, і політичної ситуації – з другого [26, с. 31].

Концептуальна метафора розглядається як засіб, здатний сконструювати імідж політичного діяча. Основоположники теорії концептуальної метафори Дж. Лакофф та М. Джонсон запропонували класифікацію метафори, яка включає три групи: *орієнтаційні* (представляють абстрактні процеси або ситуації в просторовому відношенні), *онтологічні* (трактуються як способи сприйняття дійсності, подій, ідей та емоцій як матеріальних сутностей і речей) та *структурні* (належать до концептуалізації процесів, коли концепт метафорично структурований у термінах іншого) [11, с. 14].

На сьогодні існує велика кількість визначень поняття метафори. До її концептуального поля можна віднести такі слова, як: троп, аналогія, схожість, порівняння, перенесення, подібність, асоціація, контраст та уподібнення [29, с. 31].

Відтворення концептуальних метафор у перекладі відбувається за допомогою лексичних і семантичних прийомів перекладу. Онтологічні антропоморфні метафори у промовах О. Шольца відтворено за допомогою прийому лексичної заміни, який передбачає використання словникових відповідників (напр., Schmerz m – біль, Aggression f – агресія, Leid n – страждання) [2, с. 125]. Прийом лексичної заміни не спричиняє труднощі під час перекладу. Натомість під час відтворення орієнтаційних концептуальних метафор перекладач стикається із необхідністю застосування семантичних прийомів конкретизації та модуляції. Розглянемо такі приклади:

Приклад 1

*Aber es gibt kein **Zurück** in die Zeit des 19. Jahrhunderts, als Großmächte über die Köpfe kleinerer Staaten hinweg entschieden* [50].

*Але немає **повернення** у часи 19 століття, коли великі держави приймали рішення без відома менших держав* [48].

Концепт ВІЙНА асоціюється з рухом у зворотний бік, відставанням і деградацією, тому в перекладі концептуальної метафори *das Zurück* використано семантичний прийом конкретизації або переклад на основі гіперо-гіпонімічних зв'язків між лексемами zurück (досл. 'назад') і 'повернення'. На основі уявлень про цю концептуальну метафору відбувається розуміння метафоричного виразу *die Zeit zurückdrehen* (повернути час назад).

Приклад 2

*Er **stellt sich auch ins Abseits** der gesamten internationalen Staatengemeinschaft* (Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz, 2022).

*Тим самим він **нехтує** всією світовою спільнотою* (Заява Федерального канцлера Федеративної Республіки Німеччина Депутата Німецького Бундестагу Олафа Шольца, 2022).

Отже, концепт ВІЙНА у промовах федерального канцлера Німеччини О. Шольца представлений за допомогою фреймів «наслідки війни», «спосіб ведення війни», «причини війни» та «шляхи подолання війни», які мають відповідні слоти. Так, наслідки війни виражені у слотах «фізичний і

психологічний стан», «знищення» та «переміщення». Спосіб ведення війни має слот «прояв насильницьких дій». Шляхи подолання війни виражені у слоті «прийняття рішень». Серед слотів фрейму «причини війни» виокремлено протиправні або неправильні дії, а також розбіжності інтересів. Серед образів-схем концептуальних метафор у промовах О. Шольца можна назвати такі: ЕКЗИСТЕНЦІЯ (60%), РУХ (15%), СИЛА (15%) та ПРОСТІР (10%). Отримані результати дослідження свідчать про те, що для промов федерального канцлера Німеччини О. Шольца є характерними всі три типи концептуальних метафор: структурні (75%), онтологічні (15%) та орієнтаційні (10%). Для відтворення концептуальних метафор застосовують лексичні та семантичні прийоми перекладу. Лексична заміна є найбільш частотним прийомом (60%), що застосовується під час відтворення онтологічних та структурних концептуальних метафор. Лексичне запозичення шляхом калькування (15%) використовується у перекладі структурних концептуальних метафор. Семантичний прийом конкретизації (5%) є найменш частотним і спостерігається під час відтворення орієнтаційної концептуальної метафори. Прийом модуляції (20%) є характерним для перекладу структурних та орієнтаційних концептуальних метафор та ґрунтується на встановленні причинно-наслідкових або синонімічних зв'язків між словами в тексті оригіналу й тексті перекладу. Узагальнені дані див. Додаток Б. Прийоми перекладу концептуальних метафор у промовах О. Шольца.

2.3. Засоби передачі експресивності у перекладі політичних промов

У політичних публікаціях адресатом мовленнєвої діяльності виступає масова аудиторія, яка є непрямым учасником дискурсу, тому у промовах політичних діячів, а відповідно, і в статтях використовуються не тільки терміни, але й загальнонародна мова, якій властива експресивність [25].

У сучасній лінгвістиці експресивність ділиться на категорії [5]:

- 1) Категорія експресивності, витлумачують як посилення виразності, зображальності сказаного, збільшення сили його впливу, посилення, підкреслення якогось значення.
- 2) Експресивність дорівнює інтенсивності, семантична ознака слова.
- 3) Експресивність зараховують до засобів передавання суб'єктивної модальності.

«Через експресивність мовець передає своє ставлення і до повідомлення, і до адресата, виразно. „Виразність” кваліфікують як особливо виокремлений, підкреслений спосіб вираження думок і почуттів.» [5].

«У лінгвістиці термін „експресія” використовують у двох значеннях: 1) відображення в мовленні психічного стану людини, її емоцій, почуттів; 2) належність до певного стилю. Експресивність притаманна одиницям усіх рівнів мови. Усі експресивні засоби цих рівнів мають чітко виражену позитивну чи негативну конотацію. Експресивність виражає психічний стан. Вона тісно пов'язана з категорією емоційної оцінки, із вираженням емоцій загалом. Уважають, що багато експресивних засобів, зокрема й тропи та фігури мовлення, генетично пов'язані з особливостями побудови висловлення в емоційно забарвленому (афективному) мовленні.» [5].

«Експресивні елементи сприяють посиленню аргументованості висловлювання, полегшують сприйняття і розуміння найбільш складних аспектів. Експресивність – це властивість тексту або частини тексту, що передає зміст зі збільшеною інтенсивністю і має своїм результатом емоційне або логічне посилення, яке може бути чи не бути подібним.» [5].

Висновки до другого розділу

У другому розділі я дізналась про способи перекладу політичних промов, застосування концептуальної метафори, і передачі експресивності у політичних промовах. Основна задача перекладача не просто передати зміст джерела, а й враховувати безліч нюансів, необхідно розуміти специфіку, і вміти відображати її у політичному тексті. Для вміння займатися таким видом перекладу потрібні відповідні політичні знання, розуміння процесів та обставини в яких вони були написані. Існує декілька метафор при перекладі, одна з найбільш поширених у лінгвістиці – це концептуальна метафора. Вона виконує окремі функції – когнітивну, що забезпечує актуалізацію вже наявного концепту і лематизацію його певних сторін. Концептуальна метафора відіграє вагомую роль і займає важливе місце у сфері сучасної лінгвістики. У політичних промовах застосовується експресивність. Експресивність виражає психічний стан мовця. Вона тісно пов'язана з категорією емоційної оцінки і з вираженням цієї емоції загалом.

РОЗДІЛ 3. Особливості перекладу німецьких та українських політичних промов

3.1. Лінгвостилістичні аспекти перекладу німецьких політичних промов українською мовою

Переклад політичних промов починається з передперекладацького аналізу, потім відбувається підбір інструментарію для здійснення технічної сторони перекладу (застосування прийомів перекладу та перекладацьких трансформацій). На третьому етапі перекладач здійснює постперекладацьке редагування.

«Політичні промови з високою щільністю інформації містять загальноприйняті та авторські скорочення. Нерідко у текстах промов зазначаються посилення, містяться цитати, афоризми, власні назви (персоналії, назви народів, країн, географічних об'єктів, найменування установ, періодичних видань і культурно-історичних об'єктів), епітети, утворені від прізвищ відомих постатей, узагальнених назв певних об'єктів чи явищ. Для мови політики типовою є наявність великої кількості політичних термінів, лакун, неологізмів, фразеологічних одиниць і метафор, які можуть створювати лінгвостилістичні перешкоди під час перекладу промов. Наприклад, у промовах А. Меркель наявні усі три типи концептуальних метафор: онтологічні, структурні та орієнтаційні» [35, с. 99]. Метафорична одиниця у політичній комунікації становить проблему для перекладача через її багатогранність і наявність у ній концептуальної та прагматичної складових [10, с. 187].

Ввічливість є невід'ємним атрибутом у політичних промовах, за допомогою якого можна досягти ефективної соціальної взаємодії. Під час перекладу важливим є збереження відтінку ввічливості, що реалізує прагматичний вплив на адресата. Адже саме апелятивна функція є домінуючою у текстах політичних промов. Саме тому передача емоційної та змістової

цілісності засобів ввічливості є передумовою досягнення адекватності перекладу політичних промов.

Ввічливість може бути частиною комунікативної стратегії. У політичному дискурсі можна виділити 2 головні прагматичні стратегії комунікативної ввічливості [4, с. 104]: стратегію позитивної ввічливості та стратегію негативної ввічливості. Стратегія позитивної ввічливості реалізується за допомогою лексики, що виражає схвалення і симпатію, лексичних повторів, тактики жартів, непрямих компліментів. Стратегія негативної ввічливості представлена тактиками «пом'якшення» заяви чи ствердження, «навмисного песимізму» і навмисного применшення важливості прохання, навмисної нечіткості та двозначності та натяку, які мають значно ширший обсяг / більший набір засобів: використання значної кількості модальних дієслів, використання лексичних засобів і синтаксичних конструкцій, висловлення небажання для позначення фактичного бажання, використання пасивного стану з метою уникнення особистісного ставлення, заміна займенника «я» (ich) на «ми, ви / Ви» (wir, ihr / Sie) із семантикою узагальнення, недооцінювання, переоцінювання, вживання тавтології, метафори, риторичних запитань, іронії [4, с. 104].

Засобами вираження ввічливості у дослідженому тексті німецької політичної промови Ангели Меркель можуть виступати формули звертання. Під час перекладу українською мовою спостерігається зміна регістру лексики, наприклад, *Liebe Mitbürgerinnen, liebe Mitbürger, ...* – *Шановні співгромадяни*. Означення *lieber* (досл. дорогий) зазнає нейтралізації і перекладається як «шановний» за допомогою використання прийому мутації (зміни плану вираження). При цьому також відбувається втрата гендерної ознаки у звертанні, що також є засобом вираження ввічливості, за допомогою прийому генералізації. У перекладі відбувається збереження повторів та їхня експлікація, наприклад,

Millionen von Ihnen können nicht zur Arbeit, Ihre Kinder können nicht zur Schule oder in die Kita, Theater und Kinos und Geschäfte sind geschlossen, und, was vielleicht das Schwerste ist: uns allen fehlen die Begegnungen, die sonst selbstverständlich sind [4, с. 105].

Мільйони з вас не можуть ходити на роботу. Ваші діти не можуть ходити до школи чи дитячого садка, театри, кінотеатри та магазини закриті, і (що, певно, найважче) нам усім не вистачає звичайних зустрічей [4, с. 105].

Як видно із прикладу, повтор «können nicht» у перекладі зазнав експлікації за рахунок дієслова «ходити», що несе у собі відтінок стилістичного підсилення політичної промови. Слід зауважити, що повтори у перекладі зберігаються не завжди:

*Natürlich ist **jeder von uns** in solch einer Situation **voller** Fragen und **voller** Sorgen, wie es weitergeht* [4, с. 105].

*Звісно, **кожного** непокоїть питання: як діяти далі?* [4, с. 105]

Через комплексне синтаксичне перетворення у перекладі вилучається повтор «voller». Займенники як засоби ввічливості також можуть зазнавати редукції, як це можна спостерігати у вище наведеному прикладі (jeder von uns – кожного). Наявність риторичного питання у тексті перекладу «як діяти далі?» дозволяє встановити контакт з адресатом за рахунок ефекту діалогізації політичної промови, що є елементом прояву ввічливості.

Характерною ознакою для перекладу німецьких політичних промов є втрата відтінку ввічливості, пов'язаного із тактикою пом'якшення твердження (lassen Sie mich sagen дослівно «з Вашого дозволу я скажу»). У перекладі висловлювання набуває більшої категоричності за рахунок модального дієслова wollen. Наприклад, *Deswegen **lassen Sie mich sagen**: Es ist ernst* [4, с. 105]. – *Перш за все **хочу сказати**: все серйозно* [4, с. 105].

Отже, у дослідженому тексті німецької промови А. Меркель ввічливість виражена у формулах звертання, за допомогою повторів, займенників та граматичних конструкцій з дієсловом модальності lassen. У тексті перекладу українською мовою у формулах звертання спостерігається нейтралізація у перекладі, що досягається за допомогою прийомів генералізації та мутації. У результаті застосування прийому імплікації відбувається втрата відтінку ввічливості у перекладі українською мовою.

Досліджуючи тему про лінгвостилістичні аспекти перекладу промов німецьких політиків була проаналізована промова федерального канцлера Німеччини Олафа Шольца.

Промова німецькою мовою: *Fernsehansprache von **Bundeskanzler Scholz** anlässlich des **russischen** Überfalls auf die Ukraine* [50].

Промова українською мовою: *Телевізійна промова **Федерального канцлера Німеччини Олафа Шольца**, депутата Німецького Бундестагу з приводу нападу **Росії** на Україну* [48].

У зазначеному прикладі ми спостерігаємо граматичну трансформацію, експансію – додавання уточнювальної інформації про федерального канцлера, якої немає у тексті оригіналу та атрибутивне означення – відтворене в перекладі українською мовою за допомогою означення у родовому відмінку (Genitiv Attribut), прикметник „russisch“ (російський) у перекладі переходить в іменник „Росія“.

Промова німецькою мовою: *Heute **ist** ein furchtbarer Tag für die Ukraine* [50].

Промова українською мовою: «Сьогодні – жахливий день для України.» [48].

В цьому прикладі ми спостерігаємо граматичну трансформацію – редукацію, в тексті відбувається вилучення дієслова sein «бути» у складі складного іменного присудка.

Промова німецькою мовою: *Ich kann mir gut vorstellen, welche Fragen Sie sich heute Abend **stellen*** [50].

Промова українською мовою: «Я можу собі добре уявити, які запитання ви **здаєте** собі сьогодні ввечері.» [48].

У реченні ми бачимо граматичну трансформацію пермутацію, тобто перестановку членів речення у складнопідрядному відносному реченні, яка пов'язана зі сталим порядком слів у німецькій мові та нефіксованим порядком слів в українській мові.

Промова німецькою мовою: «*Gerade erleben wir den Beginn eines Krieges, wie wir ihn in Europa seit **fast 80 Jahren** nicht erlebt haben.*» [50].

Промова українською мовою: «*Наразі ми бачимо початок такої війни, якої ми у Європі не знали **понад 75 років.***» [48].

У виділених фрагментах ми спостерігаємо семантичну трансформацію модуляцію (синонімічний переклад).

Промова німецькою мовою: «***Er** ist durch nichts und durch niemanden zu rechtfertigen.*» [50].

Промова українською мовою: «*Ніхто і ніщо не може **його** обґрунтувати.*» [48].

У цьому фрагменті є синтаксична трансформація – заміна членів речення (Satzgliedwechsel), у тексті оригіналу «Er» підмет, у тексті перекладу «його» – додаток.

Промова німецькою мовою: «*Voller Absicht bricht Präsident Putin mit den **Grund-Prinzipien** der Charta der Vereinten Nationen und mit der **europäischen Friedensordnung.***» [50].

Промова українською мовою: «*Президент Путін цілком навмисно порушує **найголовніші принципи** Хартії Об'єднаних націй й мирного порядку **Європи.***» [48].

Спостерігаємо граматичну трансформацію – транспозицію (europäisch – прикметник, Європа – іменник). Якщо аналізувати складний іменник *Grund-Prinzipien*, то під час його перекладу застосовано семантичну трансформацію **мутацію** – зміну плану вираження у перекладі за рахунок використання форми прикметника у найвищому ступені порівняння. У перекладі відбувається посилення виразності.

Промова німецькою мовою: «*Damals **erkämpften** die Bürgerinnen und Bürger in Mittel- und Osteuropa sich ihre Freiheit und Demokratie.*» [50].

Промова українською мовою: «*В той час громадянки й громадяни Центральної й Східної Європи **виборили** собі свободу й демократію.*» [48].

У прикладі присутня граматична трансформація внутрішньокатегоріальна заміна, де минулий простий час Претерит (Präteritum) відтворено за допомогою минулого завершеного часу Перфект (Perfekt).

Промова німецькою мовою: «*Und ein düsterer Tag für Europa. Wir alle sorgen uns um den Frieden.*» [50].

Промова українською мовою: «*І похмурий день для Європи. Ми всі турбуємося про мир.*» [48].

У фрагменті спостерігається синтаксичне уподібнення, яке є граматичним перекладацьким прийомом, але не належить до граматичних трансформацій. За допомогою цього прийому реалізується буквальний переклад.

Промова німецькою мовою: «*Gerade erleben wir den Beginn eines Krieges, wie wir ihn in Europa seit **fast 80 Jahren** nicht erlebt haben.*» [50].

Промова українською мовою: «*Наразі ми бачимо початок такої війни, якої ми у Європі не знали **понад 75 років**.*» [48].

У виділених фрагментах ми спостерігаємо прийом модуляції (синонімічний переклад) – це семантична трансформація.

Промова німецькою мовою: «*Es ist der Versuch, **Grenzen innerhalb Europas gewaltsam zu verschieben**, ja vielleicht, ein ganzes Land von der Weltkarte zu tilgen.*» [50].

Промова українською мовою: «***Це спроба насильницького пересування кордонів у Європі** й, можливо, спроба стерти з карти світу цілу країну.*» [48].

Спостерігаємо, що форма дієслова sein у третій особі однини «ist» зазнає редукції, відбувається синтаксична трансформація за рахунок заміни інфінітивного звороту та застосовується транспозиція – заміна частини мови (verschieben – дієслово, пересування – іменник).

Промова німецькою мовою: «***Ukrainerinnen und Ukrainer**, bewaffnen sich, um ihre Heimat gegen eine **Invasionsarmee** zu verteidigen.*» [50].

Промова українською мовою: «***Українці** озброюються, щоб захистити батьківщину від **армії загарбників**.*» [48].

У фрагменті застосовується імплікація гендерної ознаки та модуляція (Invasionsarmee – дослівно «армія вторгнення» – армія загарбників).

Промова німецькою мовою: «*Ich habe **Präsident Selenskyj** heute Morgen **in einem Telefonat** gesagt: Das ukrainische Volk und seine frei gewählte Regierung haben unsere volle Solidarität.*» [50].

Промова українською мовою: «*Під час телефонної розмови сьогодні вранці я сказав **Президентові України Зеленському**: український народ і його вільно обраний уряд мають нашу повну солідарність.*» [48].

У цьому прикладі, ми бачимо пермутацію, перестановка речень та експансію (додавання слова «України»).

Промова німецькою мовою: «*In diesen schweren Stunden sind **unsere Gedanken** bei den **tapferen** Bürgerinnen und Bürgern der Ukraine.*» [50].

Промова українською мовою: «*Наші думки в ці тяжкі години з громадянами й громадянами України.*» [48].

У зазначеному прикладі спостерігаємо перестановку членів речення, тобто пермутацію, та редукцію прикметника ‘tapfer’ (хоробрий, відважний).

Промова німецькою мовою: «*Diese Verletzung der Souveränität der Ukraine **durch Russland** werden wir nicht hinnehmen.*» [50].

Промова українською мовою: «*Ми не стерпимо порушення суверенітету України.*» [48].

У реченні відбувається редукція за рахунок вилучення словосполучення «durch Russland» (букв. пер. «з боку Росії» або «Росією»).

Промова німецькою мовою: «*Und es gibt auch **kein Zurück** in die Zeit vor 1989.*» [50].

Промова українською мовою: «*І немає повернення у **часи** до 1989 року.*» [48].

У цьому прикладі ми спостерігаємо конкретизацію й транспозицію, коли займенник kein ‘жоден’ відтворюється за допомогою дієслова із запереченням ‘немає’.

Промова німецькою мовою: «***Auch** in unserem Land. **Und** in der Ukraine.*» [50].

Промова українською мовою: «*І в нашій країні. І в Україні.*» [48].

Бачимо, що в цьому прикладі також застосовано граматичний прийом транспозиції, коли прислівник у ТО *auch* ‘також’ у перекладі відтворено за допомогою частки «і». Крім того, у перекладі застосовано стилістичну фігуру повтор (або повторення).

Промова німецькою мовою: «*Er **würde** damit auch dem russischen Volk und der Zukunft seines eigenen Landes schweren Schaden **zufügen**.*» [50].

Промова українською мовою: «*Вона **може завдати** великої шкоди російському народу й майбутньому його власної країни.*» [48].

У перекладі зазначеного фрагменту українською мовою використовується прийом внутрішньокатегоріальної заміни умовного способу дійсним способом та експансія за рахунок додавання модального дієслова «могти».

Промова німецькою мовою: «*Bis zuletzt **haben** wir in der internationalen Gemeinschaft auf Dialog **gesetzt** und das Gespräch mit Moskau **gesucht**.*» [50].

Промова українською мовою: «*До останнього ми в міжнародній спільноті **робили** ставку на діалог і **шукали** шляхів для перемовин з Москвою.*» [48].

У цьому прикладі внутрішньокатегоріальна заміна стосується категорії часу. У німецькому варіанті вживається Perfekt, а в українському варіанті Präteritum.

Промова німецькою мовою: «*Wir hatten **Hoffnungen**, aber wir waren nicht **naiv**.*» [50].

Промова українською мовою: «*Ми мали **надію**, але ми не були **наївними**.*» [48].

Прийом внутрішньокатегоріальної заміни може стосуватися граматичної категорії числа. У німецькому варіанті вживається форма множина, а в перекладі українською мовою – форма однини.

Промова німецькою мовою: «*Angesichts des heutigen Überfalls auf die Ukraine verhängen wir weitere **tiefgreifende** Sanktionen.*» [50].

Промова українською мовою: «*На тлі сьогоднішнього нападу на Україну ми запроваджуємо подальші **глибокі** санкції.*» [48].

У цьому фрагменті використано прийом транспозиції, заміни частини мови, за якої дієприкметник I *tiefgreifend* відтворено у перекладі за допомогою прикметника «глибокий». Через буквальний переклад маємо семантично неузгоджене словосполучення. Пропонуємо замінити «глибокі» на контекстуальний відповідник «жорсткіші» або «посилені».

Промова німецькою мовою: «*Putin **wird nicht gewinnen.***» [50].

Промова українською мовою: «Путін **не переможе.**» [48].

У наведеному прикладі в ТО використано часову форму Futur I, яка надає висловлюванню відтінок непевненості мовця у сказаному. Якщо перекладати дослівно конструкцію *wird nicht gewinnen*, маємо додати модальний прислівник «мабуть/найімовірніше/скоріш за все». Безперечно такі висловлювання вказують на поміркованість і відсутність рішучості у промовах німецьких політиків. У тексті перекладу цього не спостерігається. Якщо зробити зворотний переклад (*Rückübersetzung*) речення «Путін **не переможе.**» – *Putin gewinnt nicht.* – умовність форми Futur I зникає і висловлення стає більш переконливим.

Промова німецькою мовою: «*Und Europas Zukunft wird **eine** Zukunft in Frieden und Freiheit sein.*» [50].

Промова українською мовою: «*А майбутнє Європи стане майбутнім у мирі та свободі.*» [48].

У цьому фрагменті не відтворено стилістичну функцію підсилення, яку виконує неозначений артикль *eine* у сполученні з абстрактним іменником. Для повного перекладу з урахуванням лексико-стилістичних особливостей тексту оригіналу пропонуємо такий варіант перекладу: *А майбутнє Європи стане таким, що ґрунтуватиметься на засадах миру та свободи.* У перекладі застосовано комплексну трансформацію, що включає експансію та синтаксичне перетворення. Докладніше із перекладацькими прийомами у промові О. Шольца можна ознайомитися у наведеній гістограмі на Рис. 3.1.

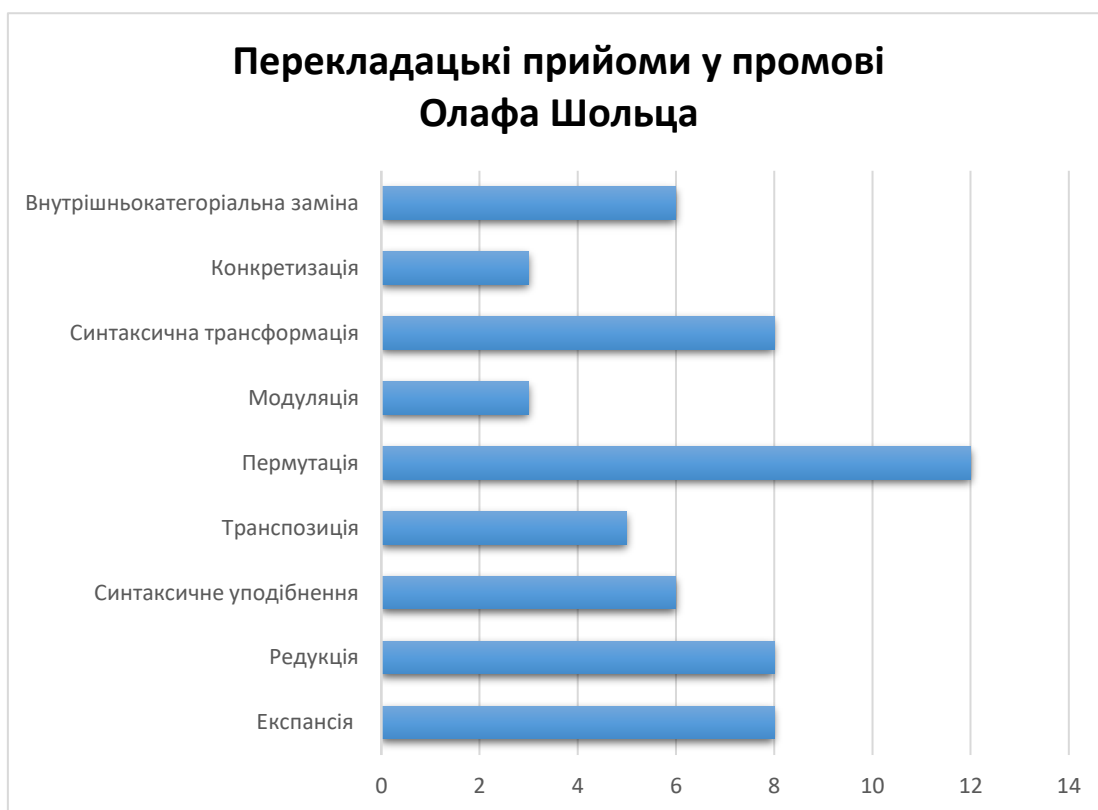

Рисунок 3.1

Аналіз частотності використання перекладацьких трансформацій у промові О. Шольца показав, що найчастіше у перекладі українською мовою застосовується граматичний прийом пермутації (перестановки), що очевидно спричинено розбіжностями у синтаксичній організації німецької та української мов, а також особливостями вираження тема-рема-тичного зв'язку, який може виражати стилістичне забарвлення у тексті перекладу. На другому місці слідує прийом синтаксичної трансформації, редукції та експансії. Далі слідує внутрішньокатегоріальна заміна та синтаксичне уподібнення. На четвертому місці за частотністю постає транспозиція. Менш вживаними перекладацькими прийомами є семантичні прийоми конкретизації та модуляції.

3.2. Лінгвістичні аспекти перекладу українських політичних промов німецькою мовою

«Лінгвостилістичні аспекти перекладу політичних промов пов'язані з передачею емоційно-оцінних властивостей мовних одиниць на лексико-граматичному рівні. Загалом можна виокремити три групи засобів

експресивності в текстах цих промов: синтаксичні, морфологічні та лексичні. Для експресивів у синтаксичному плані характерні повтори, паралельні та парцельовані конструкції, неагентивний підмет і номінативні речення» [10, с. 185]. Морфологічні експресивні засоби політичної промови охоплюють шар різної частиномовної приналежності: займенники, допоміжні дієслова, підсилювальні частки, прикметники в різних ступенях порівняння тощо [16, с. 208]. До лексичних засобів експресивності належать експресивні епітети, метафори, метафоричні порівняння, персоніфікації, ідіоми тощо [10, с. 185].

Досліджуючи тему про лінгвістичні аспекти українських політиків була проаналізована промова Президента України Володимира Зеленського.

Промова українською мовою: *«Я звертаюся до вас після численних зустрічей, переговорів, заяв і **прохань**. Після кроків на підтримку, частина з яких запізніла. Після санкцій, яких вочевидь замало, щоб зупинити цю війну. І після того, як ми побачили, скільки зв'язків ваші компанії залишають із **Росією**. З державою, яка просто використовує вас і ще деякі країни, щоб фінансувати війну.»* [47].

Промова німецькою мовою: *«Ich wende mich an Sie nach zahlreichen Treffen, Verhandlungen, Erklärungen und **Bitten, nach Schritten zur Unterstützung, welche... [Pause] zum Teil verspätet kamen.** Nach Sanktionen, die offensichtlich nicht ausreichen, um diesen Krieg zu stoppen. Und nachdem wir gesehen haben, wie viele Verbindungen Ihre Unternehmen weiterhin mit **Russland unterhalten – mit einem Staat, welcher Sie und noch manche anderen Staaten einfach benutzt, um den Krieg zu finanzieren.**»* [49].

В цих виділених фрагментах є: синтаксична трансформація, в оригіналі два речення «... прохань. Після ...», а перекладено одним складним реченням «... Bitten, nach ...». Граматична трансформація редукції: в українському варіанті «кроків на підтримку», а в німецькому варіанті маємо уточнення «*Schritten zur Unterstützung, welche... [Pause] zum Teil verspätet kamen*». Синтаксична трансформація, в оригіналі «із Росією. З державою» – «*mit Russland unterhalten – mit einem Staat*».

Промова українською мовою: *«Коли ми просили про превентивні санкції, ми звертались до Європи, ми звертались до багатьох країн. Ми звертались до вас. Санкції такі, щоб агресор відчув, що **ви – сила**, ми бачили затягування. Ми відчували спротив. Ми зрозуміли, що ви хочете продовжувати **економіку. Економіку. Економіку.**»* [47].

Промова німецькою мовою: *«Als wir um präventive Sanktionen baten, wandten wir uns an Europa, wandten wir uns an viele Staaten, wandten wir uns an Sie. Sanktionen, die so ausgestaltet sind, dass der Aggressor spürt, dass **Sie eine Kraft** darstellen. Und wir sahen ein Hinauszögern. Wir verspürten einen Widerstand. Wir haben verstanden, dass Sie **die „Wirtschaft, Wirtschaft, Wirtschaft“** fortführen wollen.»* [49].

Спостерігаємо семантичну трансформацію – опущення, де в оригіналі “ви – сила” перекладено “Sie eine Kraft” та синаксична трансформація, перерозподіл речень: в оригіналі – “економіку. Економіку. Економіку.”, у перекладі – «die «Wirtschaft, Wirtschaft, Wirtschaft»».

Промова українською мовою: *«І ви не бачите, що за **цією стіною, а вона між нами**, між людьми у Європі. І через це не всі відчуваєте вповні те, що сьогодні переживаємо ми.»* [47].

Промова німецькою мовою: *«Und Sie sehen nicht, was sich hinter **dieser Mauer befindet. Doch sie steht zwischen uns**, zwischen den Menschen in Europa. Und dadurch verspüren nicht alle in vollem Maße, was gerade wir heute durchleben.»* [49].

У цьому фрагменті спостерігаємо синаксичну трансформацію – перерозподіл речень, тобто з українського складносурядного речення “цією стіною, а вона між нами”, німецькою мовою переклали двома простими реченнями “dieser Mauer befindet. Doch sie steht zwischen uns.”.

Промова українською мовою: *«Нам складно вистояти **без допомоги світу, без вашої допомоги**. Складно захищати Україну, Європу. Без того, що ви здатні зробити. Зробити, щоб не озиратися ще й після цієї війни. Після зруйнованого **Харкова...** Вдруге, через 80 років. Після розбомблених **Чернігова, Сум і Донбасу**. Вдруге, через 80 років. Після закатованих і вбитих тисяч людей.*

Вдруге, через 80 років. **Бо що тоді історична відповідальність, яка ще досі не спокутана перед українським народом за те, що було 80 років тому.**» [47].

Промова німецькою мовою: «*Es ist schwer für uns, ohne **die Hilfe der Welt zu bestehen. Ohne Ihre Hilfe.** Es ist schwer, die Ukraine zu verteidigen, Europa zu verteidigen. Ohne das, was Sie tun können. Was Sie tun können, um nicht auch nach diesem Krieg beschämt zurückzublicken ... Nachdem **Charkiw** zerstört wurde. Zum zweiten Mal, nach 80 Jahren. Nachdem **Tschernihiw, Sumy** und der **Donbass** zerbombt wurden. Zum zweiten Mal, nach 80 Jahren. Nachdem Tausende von Menschen gefoltert und getötet wurden. Zum zweiten Mal, nach 80 Jahren. **Denn was bedeutet sonst die historische Verantwortung für das, was vor 80 Jahren geschah, was bis heute gegenüber dem ukrainischen Volk nicht gesühnt wurde?***» [49].

У цьому абзаці промови виявлено: синтаксична трансформація – перерозподіл речень в оригіналі “*без допомоги світу, без вашої допомоги*“, а перекладено “***die Hilfe der Welt zu bestehen. Ohne Ihre Hilfe***“, лексичне запозичення – транслітерація: “Харкова” – “**Charkiw**”, “Чернігова” – “**Tschernihiw**”, “Сум” – “**Sumy**”, “Донбасу” – “**Donbass**” (у німецькому варіанті використано називний відмінок, у тексті оригіналу – родовий відмінок), синтаксична трансформація – заміна типу речення в українському варіанті – це звичайне розповідне речення “*Бо що тоді історична відповідальність, яка ще досі не спокутана перед українським народом за те, що було 80 років тому*“, але німецькою перекладено як питальне речення “***Denn was bedeutet sonst die historische Verantwortung für das, was vor 80 Jahren geschah, was bis heute gegenüber dem ukrainischen Volk nicht gesühnt wurde?***”.

Промова українською мовою: «Я звертаюся до вас після трьох тижнів повномасштабного вторгнення російських військ в **Україну**, після восьми років війни на сході моєї держави, на Донбасі.» [47].

Промова німецькою мовою: «*Ich wende mich an Sie nach drei Wochen der groß angelegten Invasion der russischen Truppen in **die Ukraine.** Nach acht Jahren des Krieges im Osten meines Landes, im Donbass.*» [49].

У фрагменті застосовано синтаксичну трансформацію: в українському варіанті бачимо одне складне речення, в німецькому варіанті речення розділено на два простих речення.

Промова українською мовою: «*Я звертаюся до вас, коли Росія бомбардує наші міста, руйнуючи все, що є в Україні. **Все** – житлові будинки, лікарні, школи, церкви. Ракетами, авіабомбами, реактивною артилерією.*» [47].

Промова німецькою мовою: «*Ich wende mich an Sie, während Russland unsere Städte bombardiert und dabei alles zerstört, was in der Ukraine existiert. **Alles. Wohnhäuser, Krankenhäuser, Schulen, Kirchen. Alles. Mit Raketen, Fliegerbomben, Raketenartillerie.***» [49].

У фрагменті вживається експлікація, в українському варіанті слово “Все” узагальнює переліковане, в німецькому варіанті додали “Alles” двічі (стилістична фігура повтору).

Промова українською мовою: «*Як ви зволікаєте й зараз із питанням про вступ України у Євросоюз. Якщо **відверто, для** деяких це політика. А **насправді** – **це** каміння. Каміння для нової стіни.*» [47].

Промова німецькою мовою: «*Genauso zögern Sie nun bei der Frage nach dem Beitritt der Ukraine zur Europäischen Union. Offen **gesagt: Für** manche ist es Politik. Doch **in Wahrheit sind** es Steine. Steine für eine neue Mauer.*» [49].

Ми бачимо опущення (в німецькому варіанті є двокрапка “gesagt: Für”, хоча в оригіналі кома “відверто, для”, в українському варіанті „насправді – це”, в німецькому варіанті “in Wahrheit sind”. Синаксична трансформація (перерозподіл речень: в оригіналі “ми звертались до багатьох країн. Ми звертались до вас.”, у перекладі – “wandten wir uns an viele Staaten, wandten wir uns an Sie.”).

Промова українською мовою: «*Я звертаюся до вас від імені наших військових. **Тих, хто захищає нашу державу, а отже, й цінності, про які часто говорять всюди у Європі, всюди – і у вас.***» [47].

Промова німецькою мовою: «*Ich wende mich an Sie im Namen unserer Soldaten, derjenigen, die unser Land verteidigen, und dementsprechend auch die Werte, von denen häufig gesprochen wird – überall in Europa, auch bei Ihnen.*» [49].

У цьому реченні використано синаксичну трансформацію перерозподілу речень: в оригіналі – “військових. Тих, хто захищає нашу державу, а отже, й“, у перекладі – “Soldaten, derjenigen, die unser Land verteidigen, und ...”.

Докладніше із перекладацькими прийомами у промові В. Зеленського можна ознайомитися у наведеній гістограмі на Рис. 3.2.

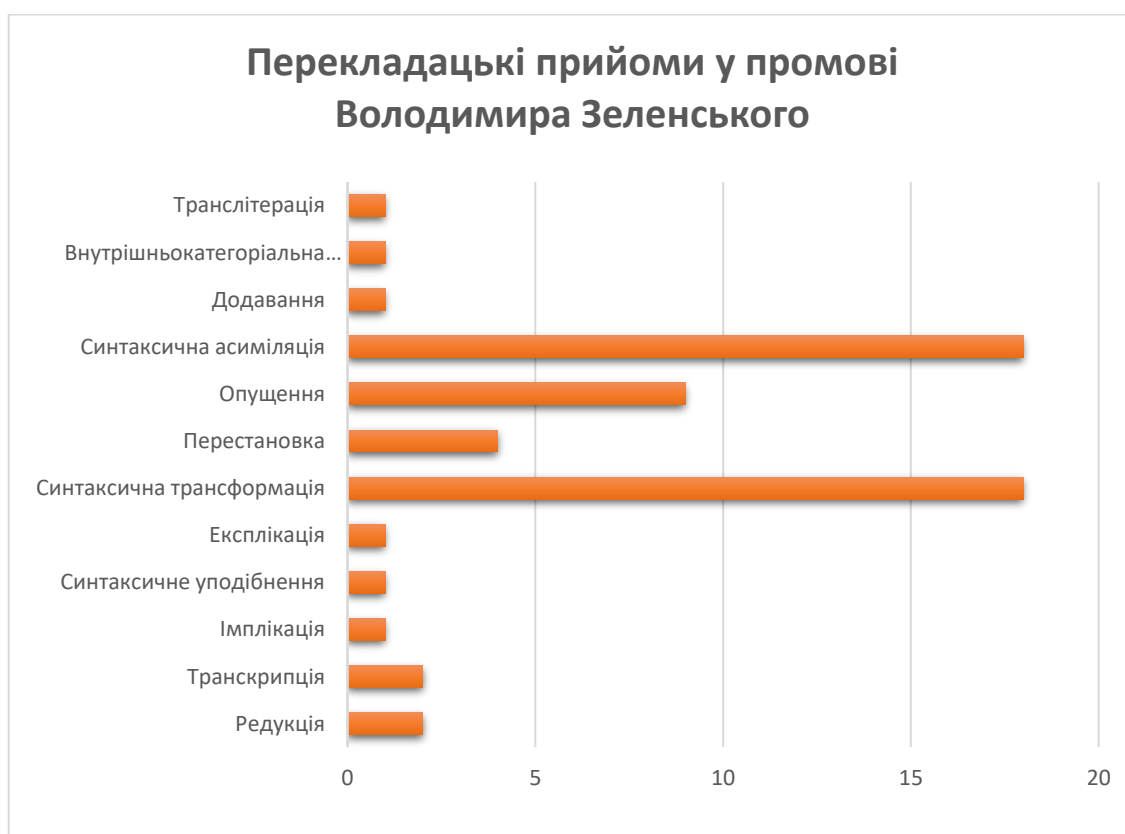

Рисунок 3.2

На цьому зображенні можна побачити, що найчастіше під час перекладу промови президента України було застосовано прийоми синтаксичної асиміляції та синтаксичної трансформації, менш частотними виявилися прийоми транслітерації, експлікації та імплікації.

Висновки до третього розділу

У цьому розділі ми розглянули особливості перекладу німецьких та українських політичних промов, впевнилися, що завдяки трансформаціям та вмінню перекладачу їх застосовувати збагачується політична лексика, підсилюється ефективність впливу та зберігається політична інформація.

Кожна країна має свій політичний устрій та свою культуру, саме завдяки цим лінгвістичним аспектам, проявляються особливості мовної культури окремої держави. Під час перекладу політичної промови, перекладач покладається, насамперед, на власний накопичений досвід. Головним пунктом перекладу є дотримання всіх норм української мови та німецької мови, звернення уваги на пунктуацію, порядок слів та правильного перекладу з одної мови на іншу мову, бо в кожній мові є винятки про які потрібно пам'ятати. Переклад – це не проста робота, це адаптація до різних культур світу.

Найбільш розповсюджена в перекладацькій практиці набули такі прийоми: експансія, редукція, пермутація, модуляція, транспозиція, заміна членів речення, мутація, синтаксична асиміляція. Проаналізувавши відтворення німецькомовних політичних промов українською мовою, особливо в промовах Федерального канцлера Німеччини Олафа Шольца, було виявлено, що найчастіше було застосовано граматичну трансформацію – пермутацію. У політичних промовах Президента України Володимира Зеленського найчастіше застосовувалися прийоми синтаксичної асиміляції та синтаксичної трансформації.

ВИСНОВКИ

Аналіз політичних аспектів в лінгвістиці дає змогу зробити розвиток політичної лінгвістики. Політична комунікація передає інформацію, здійснює емоційний вплив на адресата. переклад політичних промов пов'язаний із подоланням лінгвостилістичних труднощів, що виникають під час передачі емоційно-оцінних властивостей мовних одиниць, виражених за допомогою синтаксичних, морфологічних і лексичних засобів експресивності. Під час перекладу політичних промов небажано використовувати буквальний переклад. Для відтворення лінгвостилістичних особливостей тексту оригіналу перекладач може скористатися лексико-семантичними прийомами запозичення, мутації, модуляції, експлікації чи імплікації. У разі, якщо застосування цих прийомів ускладнює сприйняття ТП носієм цільової мовної культури через недостатній рівень фонових знань, у пригоді може стати допоміжний перекладацький прийом у вигляді перекладацького коментаря.

Політична лінгвістика має унікальний вплив саме у політичній сфері, завдяки цій науковій дисципліні виявлено закономірності політичної комунікації, розроблено рекомендації для підвищення ефективності даної дисципліни. Мова – це головний інструмент в політиці, прикладом є випадки мовного маніпулювання, нейролінгвістичного програмування, мови політичної реклами, лінгвістичної політичної іміджології, політичної публічної мови або ж об'єктом політики.

У практичному розділі було проаналізовано лінгвістичні аспекти українських та німецьких політиків, наприкладі промов відомих політичних діячів: Ангели Меркель, Олафа Шольца та Володимира Зеленського. В промові Олафа Шольца дуже часто використовується пермутація, тобто перекладацька трансформація, за допомогою якої лексична одиниця змінює свою позицію в реченні та допомагає здійснити ідіоматичний переклад, а найменше застосовується конкретизація, тобто лексична трансформація, унаслідок якої слово ширшого значення замінюється словом вужчого значення та

модуляція, при якій здійснюється заміна слова вихідної мови одиницею мови перекладу. Під час перекладу промови Володимира Зеленського німецькою мовою було виявлено найбільш застосовані перекладацькі прийоми синтаксичної асиміляції, коли зберігається порядок слів у ТО й ТП. Використання синтаксичних трансформацій у перекладі промов президента України стосується зміни синтаксичної конструкції речення. Найменше застосовується транслітерація, експлікація та імплікація.

У цій магістерській роботі було розглянуто лінгвостилістичні аспекти перекладу політичних промов. Ця тема наразі дуже актуальна, тому що політика стала невід'ємною частиною нашого суспільства. Матеріалом нашого дослідження постає жанр політичної промови, яка має свою чітку структуру. Для правильного адекватного перекладу політичних промов перекладачу доводиться долати труднощі, пов'язані з лексикостилістичними особливостями тексту оригіналу. Для пошуку відповідних перекладацьких рішень потрібно використовувати наявні лексичні, граматичні та семантичні прийоми перекладу. У стилістичному плані переклад політичних промов може бути націлений на метафоризацію (стилістичне підсилення за рахунок зміни плану вираження) або нейтралізацію (стилістичне послаблення за рахунок зміни плану вираження), які реалізується за допомогою перекладацького прийому мутації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акоп'янц Н. М., Черненко С. Ю. Специфіка перекладу сучасних політичних промов. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2019. С. 32–36.
2. Баклан І. М., Ковальська А. Є. Відтворення концептуальних метафор під час перекладу промов О. Шольца українською мовою. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Т. 1, № 65. С. 122–127. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-1-19> (дата звернення: 07.11.2023).
3. Баклан І. М., Ковальська А. Є. Лінгвостилістичні аспекти перекладу політичних промов. *Навчання і викладання у цифровому форматі в контексті наукової доброчесності у багатомовному світі. Digitales Lernen und Lehren im Kontext der wissenschaftlichen Redlichkeit in der Mehrsprachigkeit* : матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції 2–3 грудня 2022 року / укл. С. М. Іваненко, К. Компе, О. О. Холоденко, О. О. Яременко-Гасюк. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 26–28. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-MKfpgoe-2022.01> (дата звернення: 07.11.2023).
4. Баклан І. М., Ковальська А. Є. Mittel zur Wiedergabe der Höflichkeit beim Übersetzen der deutschen politischen Reden ins Ukrainische. *Дискурс професійної і творчої комунікації: лінгвокультурний, когнітивний, перекладацький та методичний аспекти* : VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 18.–19. Маї 2023. Київ, 2023. С. 104–106. URL: https://docs.google.com/document/d/1-yKF_yP6KxuRem8kCczjs01_n982un1g/edit?usp=sharing&ouid=104711308700478784792&rtpof=true&sd=true (дата звернення: 07.11.2023).
5. Бондарчук О. В., Воробйова О. П. Засоби експресії в англomовному науково-популярному тексті й шляхи її відтворення в українськомовному перекладі. *Нова філологія*. 2021. № 84. С. 32–37. URL: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-84> (дата звернення: 07.11.2023).

6. Волченко О. М. Використання синтаксичних трансформацій для досягнення еквівалентності перекладу. *Молодий вчений*. 2017. № 4.1. С. 89–93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4.1_25 (дата звернення: 07.11.2023).
7. Гудманян А. Г., Баклан І. М. Відтворення англомовних елементів у перекладі німецьких публіцистичних текстів українською мовою. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2020. Вип. 41. С. 17–21.
8. Дейк ван Т. А. Мовленнєва особистість політичного діяча: дискурсивно-когнітивна характеристика : монографія. Тернопіль, 2008. 97 с.
9. Долинський Є. Риторичні прийоми у політичних промовах американських лідерів як засоби маніпуляції суспільною свідомістю громадян. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Germanic Studies and Intercultural Communication*. 2021. No. 1. P. 45–51. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2021-1-7> (дата звернення: 07.11.2023).
10. Дольник І. М. Відтворення категорії експресивності в політичному дискурсі (на прикладі інавгураційних промов американських президентів). *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика* : збірник наукових праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. К. : Аграр Медіа Груп, 2019. С. 184–189.
11. Ерліхман А., Дубіна О. Концептуальна метафора у промовах Гіллари Клінтон. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2017. Вип. 1 (37). С. 11–13.
12. Застровський О. А. Особливості усного та письмового перекладу з німецької мови. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2008. № 4. С. 304–308.
13. Каліщук Д. М. Лінгвокультурні особливості перекладу політичного дискурсу. *Вісник Сумського державного університету*. Сер. : Філологічні науки : наук. журн. Суми : Вид-во СумДУ, 2006. №11 (95). Т. 1. С. 153–159.
14. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 560 с.

15. Колодник Л. Переклад власних назв: 4 ефективні техніки. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/pereklad-vlasnix-nazv-4-efektivni-texniki#:~:text=%D0%A2%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%E2%80%93%D1%86%D0%B5%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97,%D0%B1%D1%83%D0%BA%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0> (дата звернення: 07.11.2023).
16. Крилова Т., Мудревська І. Прагмакультурний аспект перекладу політичних промов. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика*. К. : Аграр Медіа Груп, 2017. С. 206–210.
17. Круглашов А. А. Політичне маніпулювання у президентських виборчих кампаніях в Україні (2004, 2010 рр.). *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2012. Вип. 5. С. 281–294.
18. Кузенко Г. М., Письменна О. С. Вибір граматичного еквівалента при перекладі художньої літератури. 2003. № 14. С. 39–52.
19. Лисенко О. А., Константинова О. О. Лексичні трансформації у перекладі суспільнополітичних текстів з української мови німецькою. *Вісник СНТ*. 2017. № 9. С. 48–53.
20. Лінник Л. Техніки перекладу: калькування : електронна стаття. Бюро перекладів «Профпереклад». URL: <https://profperekklad.ua/tehniki-perekladu-kalkuvannja> (дата звернення: 07.11.2023).

- 21.Максимець В., Орел М. Маніпулятивні технології формування політичних промов В. Путіна. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2018. № 1 (3). С. 55–60. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2018-01-55-60> (дата звернення: 07.11.2023).
- 22.Малюк Д. С., Сітко А. В. Прагматичні та лінгвістичні особливості промов політичних лідерів. *Priority directions of science and technology development. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference (24-26 January 2021)*. Kyiv, Ukraine. 2021. С. 1249–1255.
- 23.Матвєєва К. В., Мікрюков О. О. Типи лексичних трансформацій при перекладі художніх творів (на матеріалі творів Ф. С. Фіцджеральда «Tender is the night» та «The Great Getsby»). 2015. С. 12–13.
- 24.Михайліченко Х. Лінгвостилістичні особливості перекладу політичного дискурсу США (на матеріалі промов Б. Обама та Д. Трампа). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса: Астропринт, 2020. № 31. С. 278–293.
- 25.Моркотун С. Відтворення експресивності образних засобів при перекладі текстів політичного дискурсу. *Синопис: текст, контекст, медіа*. 2017. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2017_3_6 (дата звернення: 07.11.2023).
- 26.Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. К. : Світогляд, 2005. С. 30–32.
- 27.Нагорська Т. В. Структура текстів політичних промов У. Черчіля: лінгвориторичний підхід. *Культура народів Причорномор'я*, 2007. Т. 2, № 110. С. 54–56.
- 28.Назаренко М. М. Труднощі перекладу текстів політичних промов. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки*. 2018. № 7 (321). С. 117–122.
- 29.Овчаренко Н. М. Метафора і метафоризація: філософсько антропологічний вимір : дис. ... д. ф. за спеціальністю 033 – Філософія. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2021. 219 с.

- 30.Падалка О. В. Політична промова та її просодичні характеристики. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2012. № 6. С. 66–69.
- 31.Петренко В. Особливості визначення політичної мови. *Політичний менеджмент*. 2007. № 2. С. 16–24.
- 32.Поворознюк Р. В. Лінгвокультурологічні особливості протокольних промов у оригіналі та перекладі (на матеріалі українських та американських текстів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2004. 16 с.
- 33.Поняття «маніпуляції» в управлінні та види маніпуляції. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/iebmnd/slobodyanyuk_psihol_upravlinnya/1rozd/r141.htm (дата звернення: 07.11.2023).
- 34.Сарапин В. В. Риторика : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення навчальної дисципліни для студентів спеціальності 081 «Право» ступеня бакалавра / В. В. Сарапин, К. Г. Боберська. Полтава, 2016. 260 с. URL: http://www.pravo.puet.edu.ua/files/lic2016bac/ryt_03.pdf (дата звернення: 07.11.2023).
- 35.Семотюк О. Концептуальна метафора як механізм реалізації когнітивної матриці «Свій – Чужий» у політичному дискурсі (на прикладі виступів А. Меркель). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. 17(266). С. 98–101.
- 36.Славова Л. Л. Мовна особистість у процесі ведення українського та американського політичного дискурсу – типологічне й історичне мовознавство. К., 2008. 89 с.
- 37.Структура публічного виступу // Майстерня лева. 2019. URL: <https://masterlev.com.ua/struktura-publichnogo-vistupu/#:~:text=Публічний%20виступ%20складається%20з%20трьох,та%20зrobi%20заклик%20до%20дії> (дата звернення: 07.11.2023).
- 38.Тхоровська С. В. Стратегії політичного дискурсу. URL: [http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2012/1\(102_2\)/10_Thorovska.pdf](http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2012/1(102_2)/10_Thorovska.pdf) (дата звернення: 07.11.2023).

39. Хацер Г. О., Жаворонкова В. В. Особливості англомовних політичних промов та їх перекладу українською мовою. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. 2, 1, 33(72). С. 202–207.
40. Чорна В. А. Створення образу соціального лідера політичного руху інструментами стратегій комунікації. Київ, 2009. Вип. 7. С. 55–86.
41. Чорнобай О. Доведення (доказ) і спростування як види аргументації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. № 855. С. 264–273. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_43 (дата звернення: 07.11.2023).
42. I want to believe: розбираємо 5 улюблених маніпуляцій політиків. URL: <https://platfor.ma/topic/5-ulyublenyh-manipulyatsij-politykiv> (дата звернення: 07.11.2023).

Список лексикографічних джерел

43. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. П. : Довкілля К, 2011. 844 с.
44. Словник української мови. URL: <https://sum.in.ua> (дата звернення: 07.11.2023).

Список джерел ілюстративного матеріалу

45. «Наступні тижні будуть ще складнішими»: Меркель розповіла, як епідемія змінить життя всіх нас. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/03/20/7107760/> (дата звернення: 07.11.2023).
46. Привітання президента України Володимира Зеленського з Новим 2021 роком. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5iI6qImrskA> (дата звернення: 07.11.2023).
47. Промова Президента України Володимира Зеленського у Бундестазі. URL: <https://www.president.gov.ua/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-u-bundesta-73621> (дата звернення: 07.11.2023).

- 48.Телевізійна промова Федерального канцлера Німеччини Олафа Шольца, депутата Німецького Бундестагу. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/statement-scholz-ukrainisch-2008092> (дата звернення: 07.11.2023).
- 49.Ansprache des Präsidenten der Ukraine, Wolodymyr Selenskyj, im Deutschen Bundestag. URL: <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2022/kw11-de-selenskyj-rede-deutsch-884872> (дата звернення: 07.11.2023).
- 50.Fernsehansprache von Bundeskanzler Scholz anlässlich des russischen Überfalls auf die Ukraine. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/fernsehansprache-von-bundeskanzler-scholz-anlaesslich-des-russischen-ueberfalls-auf-die-ukraine-2007824> (дата звернення: 07.11.2023).
- 51.Fernsehansprache von Bundeskanzlerin Angela Merkel. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/fernsehansprache-von-bundeskanzlerin-angela-merkel-1732134> (дата звернення: 07.11.2023).
- 52.Red e von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/bulletin/rede-von-bundeskanzlerin-dr-angela-merkel-1721490> (дата звернення: 07.11.2023).
- 53.Red e von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/bulletin/rede-von-bundeskanzlerin-dr-angela-merkel-793264> (дата звернення: 07.11.2023).
- 54.Red e von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/bulletin/rede-von-bundeskanzlerin-dr-angela-merkel-792958> (дата звернення: 07.11.2023).
- 55.Red e von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/bulletin/rede-von-bundeskanzlerin-dr-angela-merkel-1987488> (дата звернення: 07.11.2023).
- 56.Red e von Bundeskanzlerin Merkel bei der Eröffnung der Ausstellung „Survivors“ am 21. Januar 2020 in Essen. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/bundesregierung/staatsministerin-fuer-kultur-und-medien/aktuelles/rede-von-bundeskanzlerin-merkel-bei-der-eroeffnung-der-ausstellung-survivors-am-21-januar-2020-in-essen-1714506> (дата звернення: 07.11.2023).

57. Rede von Bundeskanzlerin Merkel beim 50. Jahrestreffen des Weltwirtschaftsforums am 23. Januar 2020 in Davos. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/rede-von-bundeskanzlerin-merkel-beim-50-jahrestreffen-des-weltwirtschaftsforums-am-23-januar-2020-in-davos-1715534> (дата звернення: 07.11.2023).
58. Rede von Bundeskanzlerin Merkel zur Eröffnung des 11. Integrationsgipfels am 2. März 2020 in Berlin. URL: <https://www.bundeskanzler.de/bk-de/suche/rede-von-bundeskanzlerin-merkel-zur-eroeffnung-des-11-integrationsgipfels-am-2-maerz-2020-in-berlin-1726948> (дата звернення: 07.11.2023).
59. Rede von Bundeskanzlerin Merkel zur Festveranstaltung „30 Jahre Friedliche Revolution und Neugründung des Freistaates Sachsen – 90 Jahre Kurt Biedenkopf“ am 28. Januar 2020 in Dresden. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/rede-von-bundeskanzlerin-merkel-zur-festveranstaltung-30-jahre-friedliche-revolution-und-neugruendung-des-freistaates-sachsen-90-jahre-kurt-biedenkopf-am-28-januar-2020-in-dresden-1716536> (дата звернення: 07.11.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Табл. 1 – Образ-схеми концептуальних метафор у промовах О. Шольца.

Образ-схема	Кількість одиниць дослідження (процентне співвідношення)	Приклади
ПРОСТІР	2 (10%)	das Zurück in die Zeit – повернення у часи, sich ins Abseits stellen – нехтувати чимось
РУХ	3 (15%)	Überfall m, Angriff m – напад, Vertreibung f – вигнання
СИЛА	3 (15%)	Waffengewalt f – сила зброї, militärische Gewalt – військова сила, Gewalt f – сила
ЕКЗИСТЕНЦІЯ	12 (60%)	schwerer Fehler – важка помилка, schwerer Schaden – велика шкода, Schmerz m – біль, Aggression f – агресія, ein infamer Völkerrechtsbruch – підле порушення міжнародного права, Katastrophe f – катастрофа, Konflikt m –

		конфлікт, große Herausforderung – серйозний виклик, Zäsur f – рішуча зміна, Zerstörung f – руйнування, Mord m – вбивство, Leid n – страждання
--	--	--

Додаток Б

Табл. 1 – Прийоми перекладу концептуальних метафор у промовах
О. Шольца

	Лексичні прийоми перекладу		Семантичні прийоми перекладу	
	Лексична заміна	Лексичне запозичення шляхом калькування	Конкретизація	Модуляція
Онтологічна (антропоморфна) концептуальна метафора (3)	3 (100%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Структурна концептуальна метафора (15)	9 (60%)	3 (20%)	0 (0%)	3 (20%)
Орієнтаційна концептуальна метафора (2)	0 (0%)	0 (0%)	1 (50%)	1 (50%)
РАЗОМ (20)	12 (60%)	3 (15%)	1 (5%)	4 (20%)